

Konstnären

NUMMER 3 2022

”Att det är valår blir allt tydligare. Även om Konstepidemin och kulturen knappast är mer än en fråga på marginalen verkar alla livrädda för att trampa fel.”

Olle Niklasson, ordförande i ateljéföreningen Konstepidemin, har skrivit dagboksanteckningar under senaste årets intensiva förhandlingar om kraftigt höjda hyror för den anrika föreningen i Göteborg.

10 sep – 6 nov

Var egentligen
börjar någonting?
Where does anything
actually begin?

Christer Strömholm
Annika Elisabeth von Hauswolff
Aziz Hazara
Gosette Lubondo
Eric Magassa
Eiko Otake & William Johnston

Hösten 2022

Peter Linde Busk

Var egentligen börjar någonting?

Samlingen i skulpturparken fokus

Anne Thulin & Yoko Ono

Missa inte designshop, deli & lunchcafé

wanaskonst.se

NILS CLAESSON:

"Jag röstar på att konstens uppgift är att föra utopin till makten."

KONSTNÄREN har till valet 2022 bjudit in ett antal konstnärer att reagera på politikens paradoxer och mekanismer. Sid 44.

CURATORN

Behold, We Are Here på Lunds konsthall curaterad av Hanni Kamaly. utforskar politisk alienation och subjektivitet. Sid 14.

FÖRHANDLINGAR PÅ KONSTEPIDEMIN

Konstnären, skribenten och ordföranden i Konstpidemin, Olle Niklasson, beskriver processen bakom hyresförhandlingarna i Sveriges största ateljéförening. Sid 16.

KONSTNÄRLIGT NATIONSBYGGE Max Valentin om konstnärer som experimenterar med fiktiva och verkliga nationalstater. Sid 38.

BILDUPPHOVS RÄTT

Sidan 56. Åsa Berndtsson, ordförande Bildupphovsrätt i Sverige: **"En bra upphovsrättslagstiftning är grundläggande för att Sverige ska ha professionella bildskapare även i framtiden."**

UTSTÄLLAREN

Den 26 juni skulle utställningen *All Set For Solidarity* invigas på Sergels torg i Stockholm. Men en vecka före öppningen stoppades den av politiska skäl. Sid 10.

LIVSFARLIG KAMP

Konstnärerna Yishay Garbasz och Dan Halter möter Ashik Zaman i ett samtal om konstnärligt arbete som utmanar politik och konventioner. Sid 28.

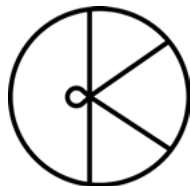

GESTALTAREN

Kom som du är! uppmanar konstnären Astrid Göransson, vars offentliga demokratimonument nyligen invigts på Riksplan i Stockholm. Sid 6.

KONSTNÄRERNAS RIKSORGANISATIONENS MEDLEMSSIDOR, sidan 52. Sara Edström, konstnär och riksordförande, Konstnärernas Riksorganisation:

"Konstnärerna måste tillåtas vara samballets kanariefåglar. Vid minsta antydan till censur och inskränkningar så reagerar vi."

B Bildupphovsrätt
Konstnärernas Riksorganisation.

Chefredaktör:
Robert Stasinski
070-783 09 59
Ansvarig utgivare:
Robert Stasinski
Redaktör sid. 5-15:
Nora Hagdahl
Formgivare: Markus Edin

Medarbetare i detta nummer: Nora Hagdahl, Nora Lorek, Olle Niklasson, Max Valentin, Ashik Zaman.
Omslagsfoto: Nora Lorek (detaljer i bakgrunden på bilden är retuscherade)
Korrektur: Johanna Lundeberg

PRENUMERATION
HELÅR 275 KR.
Teckna prenumeration på www.kro.se.
Prenumerationsfrågor:
Eva Skarbäck, eva@kro.se
08-545 420 80
Annonser: Hans Flygare, hans@annonshuset.se,
08-662 75 03

Redaktionen: Konstnären, KRO, Hornsgatan 103, 9 tr, 104 62 Stockholm, e-post: konstnaren@kro.se
www.kro.se
e-post: kro@kro.se
Tryck: Trydells Tryckeri AB, Upplaga 9 500 ex
Tidningen ges ut av AB Svensk Konstnärservice

Robert Stasinski: "Men konstens stöd kommer inte i form av vapentransporter och krigsmateriel, utan som idéer, visioner och gestaltningar."

När du läser detta är valet 2022 redan över, men när jag skriver så är den svenska valkampen i vardande, precis i slutspurt. Jag ska i textform försöka sammanfatta dåtid och förespa framtid, egentligen undvika det högljudda nuet, i en betraktelse om samhället och konsten. Men denna eskapism blir något jag fastnar i – det omöjliga i att veta hur vi organiserar nuet i samklang med historien och framtiden. Omöjligheten i att alltid behöva rikta uppmärksamhet i en annan tid i en annan riktning än nuet. Kanske är det vad konsten och konstnärer gör så bra, men hur förhålla sig till detta när dagspolitiken, ja kanske själva framtiden för vår nationella kultur ska avgöras?

Kanske är just dessa grubblerier grunden för konstens politiska medvetande som under min livstid vuxit sig allt större och med allt större globalt fokus? Nu har konstnärer och även konstens institutioner börjat inkludera individer och grupper som tidigare aldrig fått synas och till och med förvägrats att delta i det gemensamma samtalet om vad som är relevant och meningsfullt. Så befinner sig konstens nu i ett virrvarr av informationsflöden, globala och lokala konflikter och planetära kriser. I detta nummer har ambitionen varit att försöka visa hur konstnärer arbetar politiskt, antingen som en del av sitt konstskapande eller som andra delar av sitt liv och arbete.

Som ett slags reaktion på det svenska valet bjöd vi in ett antal konstnärer och grupper att dela med sig av tankar och reflektioner kring vad konsten gör med det gemensamma – själva politikens kärna. Konstnärssduon aghili/karlsson berättar bland annat om sitt projekt *Safar* i vilket de skapat samtal mellan aktivister, konstnärer och andra tänkare i kollektivtrafiken. Konstnären Nils Claesson skriver ett brandtal för en samtida politisk vision utifrån utställningen *Ararat* som 1976 visades på Moderna museet. Det var ett projekt med fokus på återvinning, småskalig produktion, demokratiska processer, byggande,

ekologisk odling, i en rät linje från 60-talets experiment med konst, vetenskap och teknik. Konstnären Måns Wrangé gör en personlig analys av hur konsten påverkat det offentliga samtalet om demokratiska reformer och tvärtom, offentlighetens svårigheter att förstå och närma sig konstens premisser.

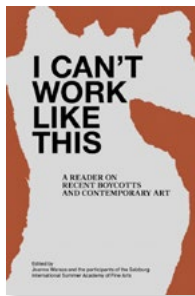
I våras när nyheten om ateljéföreningen Konstepidemiens höjda hyror nådde media skälvde konstvärlden i stark protest. Det nya avtalet skulle på sikt innebära en fördubbling av lokalhyrorna och i slutändan markant påverka de enskilda konstnärerna. För KONSTNÄREN skriver i detta nummer mångåriga skribenten, tillika ordförande i Konstepidemiens styrelse, konstnären Olle Niklasson om hela denna konstpolitiska process. Det är ett slags fluga-på-väggen-perspektiv i en av de vanligaste men illa belysta politiska processerna som drabbar konstnärer – ekonomiska eller politiska åtgärder som drabbar de enskilda aktörerna.

Konstvärlden har det senaste året försökt ta tydligare politisk ställning i en rad frågor inklusive klimatet, den ökande högerextremismens hot mot det fria ordet och självklart Rysslands krig i Ukraina. Istället för en jovialt högtidlig stämning under invigningen av årets Venedigbiennal syntes istället en Zoomande president Volodymyr Zelenskij i en av sina många appeller för att tas på allvar av makthavare inom kultur och politik. Men konstens stöd kommer inte i form av vapentransporter och krigsmateriel, utan som idéer, visioner och gestaltningar som uppstår i mötet med konstverk och konstnärer. Som kan ge hopp, tro och möjlighet att tänka annorlunda i mörka tider. ●

Robert Stasinski
Chefredaktör

LÄSTIPS Demokrati och offentlig konst

I Can't Work Like This

RED. JOANNA WARSZA.
STERNBERG PRESS

Mer och mer måste vi fråga oss om på vilka villkor vi vill delta i det offentliga, och det har blivit allt viktigare för konstnärer och curatorer att avstå de sammanhang

som inte gått i linje med deras politiska åskådningar. Denna bok är resultatet av Joanna Warszas kurs på Salzburg International Summer Academy of Fine Art som undersökt olika bojkotter i konstillivet.

Här vilar framtiden: Konstnären Lars Arrhenius

DAN JÖNSSON, PIA KRISTOFFERSSON, MATS BIGERT MED FLERA.
KAUNITZ-OLSSON
Konstnären Lars Arrhenius (1966–2020) försökte ofta ta sig an vårt tids mest komplexa

frågor med humor och lekfullhet. I denna bok samlas ett urval av konstnärens produktion tillsammans med texter från konstnärskollegor, konstkritiker och vänner.

TRE

BOJKOTTER:

1. Candice Breitz

ledde 2022 protesterna mot Berlins nya konsthall Kunsthalle Berlin efter avslöjanden om hur konsthallen både erhållit sina lokaler och hur utställningar gått till särskilda personer genom dubiösa handskakningar bakom låsta dörrar.

2. Hito Steyerl drog tidigare i sommar tillbaka sin medverkan i Documenta 15 i Kassel, efter organisatörernas enligt konstnären otillräckliga försök att sätta ner foten mot antisemitism.

3. Tania Bruguera inledde tillsammans med ett gäng andra kubanska konstnärer förra året bojkotten mot den statsstödda Havannabiennalen. Bruguera har anhängits och fänglats vid ett flertal tillfällen på Kuba för sina protester och performances.

”Konst och kultur ger förutsättningar för ett demokratiskt och öppet samhälle.”

Debatttext mot nedskärningar på 20–25 procent för kulturen i organisationen Nordiskt samarbete i Hufvudstadsbladet den 6 juni 2022 undertecknad **Rasmus Vestergaard** (ordförande, Nordens institut, Åland), **Claus Kjeld Jensen** (ordförande, Nordens institut, Grönland), **Sarah Anwar** (ordförande, Nordens hus, Reykjavik) och **Lars Barfoed** (ordförande, Nordens hus, Färöarna).

FOTO: JEAN-BAPTISTE BERANGER

Klimatbalans. Människans oförmåga att hantera klimatkrisen driver planeten allt närmare sammanbrott. Multikonstverket *Tipping Point* av Bigert & Bergstöm, som presenterades under FN-mötet Stockholm+50 skulle få människor att reflektera över planetens gränser.

FOTO: MICHAEL CAMPANELLA

Konstnär i exil.

Konstnären Ai Weiwei lever sedan många år i exil efter att ha gripits och satts i fängelse i Peking 2011 för sin konst. I juni invigdes hans verk *Arch* i Stockholm som kommer att stå utanför kajen vid Nationalmuseum i ett år.

Stadfästa demokratien

VAR Riksplan, invid Sveriges riksdag
NÄR Sommaren 2022

När KONSTNÄREN ringer upp Astrid Göransson, konstnären bakom den offentliga gestaltningen Kom som du är! på Riksplan i Stockholm som invigdes i början av sommaren är hon i farten med en kommande utställning i Bjuv. ”Jag ska visa skisserna till projektet jag gjort på Riksplan”, berättar Astrid. Verket består av tre delar, en stig, en bok och en skulptur, och är ett samtida monument över demokratins hundraårsjubileum i Sverige på uppdrag av Riksdagsförvaltningen och Statens konstråd. ”För utställningen i Bjuv har jag fått göra som jag vill, vilket har varit väldigt roligt”, säger konstnären. ”Detta var kanske inte riktigt fallet med gestaltungsuppdraget på Riksplan, det var till exempel sagt från början att monumentet skulle innehålla porträttlika gestaltningar av de fem första kvinnorna i riksdagen.”

Börja från början, hur fick du uppdraget?

– Jag är främst van vid att jobba med offentliga uppdrag i utsatta områden eller i små samhällen. Aldrig tidigare har jag behövt ge mig på en plats som denna, utanför maktens boning. Det utmanade mig. Samtidigt som jag fick reda på att jag skulle skissa för uppdraget var jag i Husby och höll på med ett projekt för Stockholm Konst. Under tiden bodde jag där och gick runt på stigarna, ner till McDonalds, till motellet och bort till Husby gård. På kvällarna var jag vid Riksplan och rekade. Jag brukar försöka bo på platsen där jag ska göra en gestaltning, men det är ju förbjudet att tälta precis där.

– Jag tog först kontakt med de som är säkerhetsvakter i riksdagen, vakter har alltid intresserat mig. Varje sammanhang, varje situation har sin vakt, sitt vittne, sin översättare. Sen tänkte jag mycket på de fem kvinnor som hade gått här och för första

gången steg in i riksdagshuset och vad de kände då. Konstverket skulle i slutändan hedra dem för deras insats; de är representanter för alla kvinnor som tog del i rösträttskampen i Sverige. Efter att vi, de tre konstnärer som var utvalda, lämnat våra skissförslag började en utvecklingsmånad. Under den perioden pratade var och en igenom sitt förslag tillsammans med kuratorerna från Statens konstråd, vilket resulterade i att jag strök två saker, och jag tycker mitt förslag blev bättre av det.

Berätta om verket Kom som du är! Vad kommer titeln ifrån?

– Om jag blir inbjuden till att fira demokratien, är mitt svar Kom som du är. Kom som du är till konsten och kom som du är till demokratien, det handlar för mig, om att man ska få vara den man är. Verket består av tre delar, stigen, skulpturen och en bok – ”Rundor” – som var en viktig del för mig och det var där jag började. Redan under skissarbetet träffade jag säkerhetsvakter och lokalvårdare från riksdagshuset. Jag minns hur en vakt, Jarmo, sa: ”Vi vaktar inte dörrar, vi vaktar demokratien.” Jag tyckte att samarbetet med dem som har hand om omsorgen för våra folkvalda var en av de mest spännande delarna i projektet. För mig har det med demokrati att göra, så det var en självklarhet att börja där. Jag, som är intresserad av teckning och linjer, gav alla dessa en liten uppgift: att teckna sin dagliga runda, utan text, på ett sätt som bara de själva kunde förstå. Detta blev så småningom boken Rundor. Jag stötte på svårigheter, av säkerhetsskäl fick de inte avbilda riksdagen – det är ju ett skyddsområde! Men tillslut blev de abstrakta teckningarna ändå godkända.

– Andra delen, skulpturen handlade om att ▶

**Astrid Göransson under arbetet med
demokratimonumentet *Kom som du är!***

GESTALTAREN **ASTRID GÖRANSSON**

FOTO: DAVID SKOOG

Boken *Rundor* är ett samarbete med riksdagens lokalvårdare, säkerhetsvakter och andra medarbetare som genom teckningar beskrivit sina dagliga arbetsrundor.

FOTO: DAVID SKOOG

Demokratimonumentet står nu klart på Riksplan i Stockholm.

studera Kerstin Hesselgren, Elisabeth Tamm, Nelly Thüring, Bertha Wellin och Agda Östlund, de fem kvinnorna som skulle porträtteras. Det känns som om jag har fått nya släktingar. Pionjärerna bärs fram på en scen av två samtida unga kvinnor. Jag knyter ihop historien, kvinnohistorien, de fem, med nuet och med mig.

– Tredje delen var stigen. Riksplan är en av de bäst bevarade modernistiska parkerna i Stockholm. Första gången jag träffade riksdagens landskapsarkitekt berättade han om parken och bad mig uttryckligen att inte förstöra den, och då kände jag genast att här behövs en stig! Jag har inget emot modernism, men det var som att platsen behövde något. Som de där stigarna jag vankat av och an på i Husby. Bana väg, en uppmaning att gå på demokratins stig, trots dess komplexitet, mångfald och skörhet. Inte en fråga om makt snarare om att våga utsätta sig för samarbete. För mig är stigen en påminnelse om rörelse.

Hur har samarbetet med Statens konstråd fungerat?

– Statens konstråd hade en tydlig curatorieell vision för vad det vad de ville, och det tyckte jag var riktigt bra. Det var viktigt att verket skulle förstås av alla. Förste vice talman Åsa Lindestam sa: ”Jag vill kunna sitta i gräset med skolklasserna som besöker oss och peka, där är Kerstin Hesselgren. Det ska vara kunskap tillgänglig för alla.” Genom hela projektet kände jag mig väldigt stöttad i min idé av curatorerna.

– Det som inte var bra med projektet var den otroligt korta produktionstiden. I början av oktober 2021 fick jag reda på att jag hade fått uppdraget och att det skulle det vara klart redan den 15 juni 2022. I arbetet utvecklas mina idéer, men det var svårt att få tid att pröva dem på riktigt. Då kände jag att jag inte alltid fick stöd från Statens konstråd, men samtidigt förstår jag dem, de hade ju hela tiden en dialog med beställaren, Riksdagsförvaltningen, som också skulle godkänna alla ändringar. Kanske de inte var så sugna på att hela tiden försöka få igenom nya saker. Det är inte säkert att verket hade sett annorlunda ut bara för att jag hade haft mer tid, men det hade känts bättre att få möjlighet att gräva mer i min tveksamhet.

– Offentliga uppdrag består alltid av komplexa samarbetsituationer, och det måste man tycka är roligt om man ska ge sig på en sån här grej. Jag tänkte nog några gånger att det här är för komplicerat för mig eftersom jag är en person som gillar att töja på gränserna för vad man kan och vad man får göra.

Vad tror du om den offentliga konstens potential att påverka samhället?

– Det är ett ansvar att öppna käften över huvud taget. Konsten är en spegel i ett samtal med alla och envar. Jag tycker att det är viktigt att människor får möta konst där de inte förväntar sig det. Att göra offentlig konst är att få ett stort förtroende. Det hör ihop med demokratin.

Nora Hagdahl

UNDAMMING RIVERS COOKING SECTIONS

31 AUG → 30 OKT

BONNIERS
KONSTHALL

De refuserades torg

VAD All Set For Solidarity

VAR Sergels torg, Stockholm

NÄR 26 juni 2022 skulle utställningen öppnat

Den 26 juni var det tänkt att utställningen All Set For Solidarity skulle invigas på Sergels torg i Stockholm. Men så sent som en vecka före öppningen stoppades utställningen av stadsdelsdirektören Jesper Ackinger. Anledningen, menade Ackinger, var att utställningen var partipolitisk. Affischer med texten "HÅRDARE LAG mjukare tag" var inte välkomna på Plattan under valtider. Utställningen var ett samarbete mellan plattformen Settings och Konsthall C tillsammans med en grupp av åtta konstnärer och grafiska formgivare som kallar sig Task Force. KONSTNÄREN pratar med två av gruppens medlemmar, Sepidar Hosseini och Moa Schulman, om vad som hänt.

Berätta om idén med projektet All Set For Solidarity!

SEPIDAR HOSSEINI: Tanken var att undersöka språkliga och visuella alternativ till de traditionella valaffischerna. Vi går in i en valrörelse där enkla populistiska poänger, förstärker "vi och dom"-tänkandet i samhället och undergräver demokratin.

MOA SCHULMAN: Vi ville se hur valaffischer som istället sätter medmänsklighet och solidaritet i centrum kunde gestaltas. Vi lekte med värde-laddade ord och vände på perspektiv för att få människor att tänka efter. Tanken var att lyfta samhällsfrågor som rör fred, välfärd och solidaritet.

Staden beslutade alltså att ställa in utställningen på Sergels torg. Kan ni berätta vad som hände?

MOA SCHULMAN: Sex dagar innan utställningen skulle sättas upp fick vi plötsligt beskedet av Norr-

malms stadsdelsdirektör Jesper Ackinger att den måste ställas in. Detta trots att hans egen personal, curator och verksamhetsansvarig för projektet På Sergels torg, arbetat fram utställningen i tät dialog med oss under lång tid. Han menade att utställningen var partipolitisk. Vi värnar om yttrandefrihet och tycker att konsten måste vara fri från politisk styrning. Ackinger verkar tillhöra den grupp tjänstepersoner och politiker som de senaste åren velat styra det konstnärliga innehållet vid offentligt finansierad kultur. Samtidigt underminerar han sin egen personals expertis. Vi tycker att det är en grundläggande demokratisk fråga - vad hände med armlängds avstånd?

SEPIDAR HOSSEINI: Vi är så klart chockade och besvikna både på ett individuellt och ett samhällsligt plan. Sveriges nationella kulturpolitiska mål är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Att förvaltningen ställer in en utställning vars syfte är att lyfta medmänsklighet i valrörelsen ser vi som djupt oroväckande. Vart är vi på väg när konstnärer censureras och samhällskritik tystas ner?

MOA SCHULMAN: Det är viktigt att skilja på att ett verk är politiskt och att det är partipolitiskt. Ackinger hänvisade till sina egna känslor och funderingar kring hur verken kan uppfattas utan någon vidare motivering eller definition av vad han lägger in i begreppet "partipolitisk". Det är lätt att tolka som en handling sprungen ur ren ängslighet. En motivering skulle riskera att synas i sömmarna, och den risken vågade Ackinger förmodligen inte ta. ▶

FOTO: HANNA ANDERSSON (SAMTLIGA)

Sepidar Hosseini med ett urval av de konstnärliga valaffischerna som skapats till den nu nedstängda utställningen.

UTSTÄLLAREN **TASK FORCE**

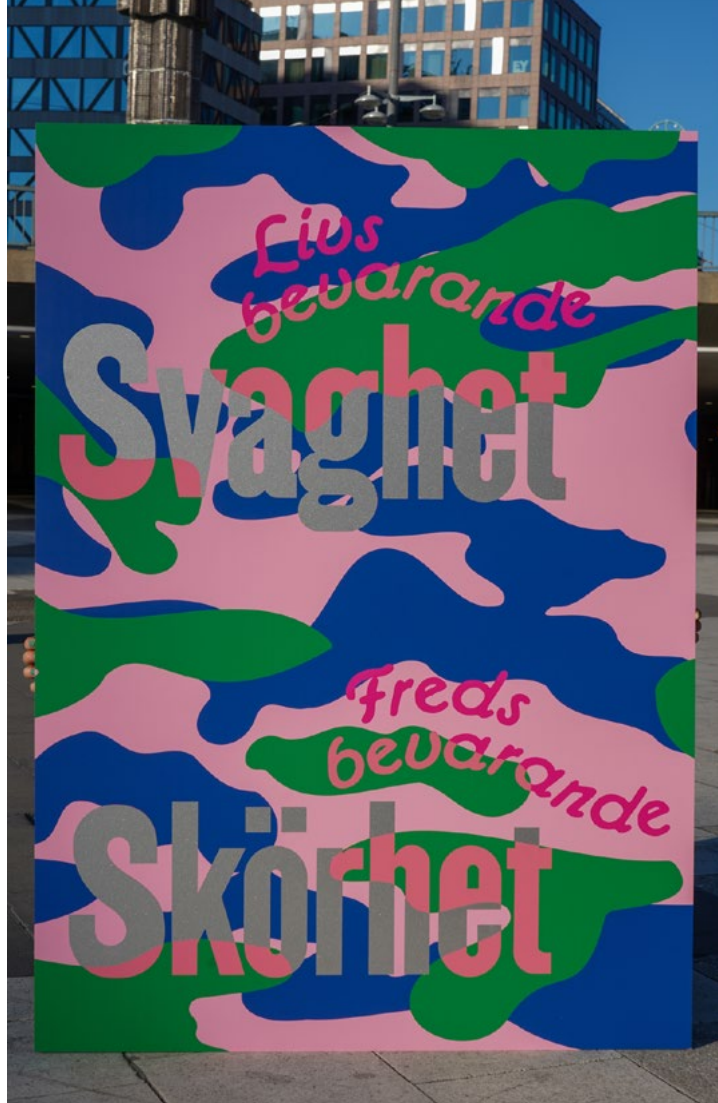
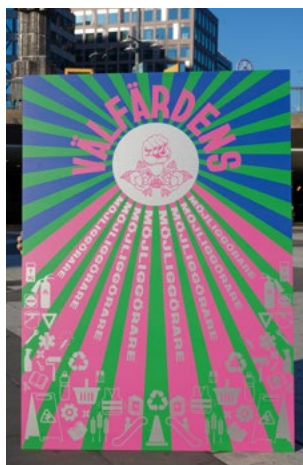

FOTO: HANNA ANDERSSON (SAMTLIGA)

SEPIDAR HOSSEINI: Det är en farlig utveckling när yttrandefriheten används för att bereda plats åt krafter som vill bränna Koranen och avskaffa demokratin, samtidigt som konstnärer som värnar om ett solidariskt samhälle stoppas från att ställa ut. Vissa partier har gjort partipolitik av bristen på solidaritet till den grad att medmänsklighet politiseras. I en del av förvaltningens motivering till oss stod det att deras uppdrag är att tillhandahålla ”trygghet till, och för, stadsdelens invånare”, underförstått att utställningen skulle utmana detta uppdrag. Vi hade önskat att Ackinger förklarade vem som skulle känna sig otrygg av våra affischer. Om en utställning visar verk som misstänks bryta mot svensk lag, exempelvis hets mot folkgrupp, har utställaren självklart ett ansvar. I det här fallet handlar det inte om verk som misstänks bryta mot någon lag eller ens kan anses etiskt svår, det handlar om verk som inte råkar falla en offentligt anställd tjänstemans värderingar i smaken.

Utställningen handlade om att utforska valaffischen och snart är det val. Vad tror ni konsten kan ha för inverkan på politiken?

SEPIDAR HOSSEINI: Konst kan friare än något annat vi kan föreställa oss utmana förutbestämda regler och förväntningar. Den kan föreslå alternativ och i bästa fall vara en plats för att tänja på gränser och lyfta radikala perspektiv. Konsten är på samma gång en spegel och en kristallkula – den utforskar var vi är nu, var vi har varit och vart vi är på väg.

MOA SCHULMAN: Vi lever i en tid där de plattformar där vi kommunicerar med varandra snabbt förändras, man skulle kunna beskriva det som ett paradigmskifte kring det samhälleliga samtalet. En stor del av den politiska kampen utspelar sig på arenor som kräver enkla symbolfrågor där det går att plocka populistiska poänger, att få

Task Force

består av konstnärerna Parasto Backman, Yolanda Bohm Ramirez, Johanna Burai, Maryam Fanni, Lina Forsgren, Saadia Hussain, Sepidar Hosseini och Moa Schulman. Utställningen *All Set For Solidarity* curerades av Rebecca Vinthagen och Ulrika Fink.

spridning i sociala medier och plocka procent i opinionsmätningar. Att konsten får vara fri är därför viktigare än på länge.

Vilka frågor tycker ni som konstnärer är viktiga inför valet?

SEPIDAR HOSSEINI: Konstens och kulturens nödvändighet har blivit så oerhört uppenbar och akut de senaste fem åren, under coronapandemin, klimatkrisen och Ukrainakriget. Konstnärerna, liksom de flesta kulturarbetare, lider av otrygga arbetsförhållanden och har inte tillgång till samma skyddsnet som de med fast anställning. Detta gör att inte vem som helst kan bli konstnär idag, och det påverkar i sin tur vilken konst som görs och vilka frågor som lyfts fram i kulturen. För att konsten ska kunna vara så betydelsefull som den har potential att vara så är det avgörande att hela processen som kringgärdar konsten demokratiseras och blir mer tillgänglig för alla.

MOA SCHULMAN: För att konsten ska kunna påverka det gemensamma stora samtalet krävs också ett kontinuerligt arbete med att tillgängliggöra konsten. Avstånden mellan avsändare och mottagare måste luckras upp. Det hoppas vi att framtidens politiker ska jobba för att främja.

Nora Hagdahl

FRIKTIONENS
SPRÅK
YTTRAS
INIFRÅN

FRIKSHUUNIN
KIELI SELITETHÄÄN
SISÄLTÄPÄIN

THE LANGUAGE
OF FRICTION
IS UTTERED
FROM WITHIN

RÖSTER FRÅN ARKTIS

fr.o.m. 7 oktober

Karin Keisu
& Josse Thuresson
t.o.m. 16 oktober

Verk av Bill Nasogaluak

KONSTMUSEET I NORR

www.konstmuseetinorr.se

Är politisk konst möjlig?

VAR Lunds konsthall

NÄR 10 september 2022 – 22 januari 2023

I september öppnar utställningen Behold, we are here på Lunds konsthall. Utställningen syftar till att undersöka den politiska konstens potential. KONSTNÄREN talar med curatorn och konstnären Hanni Kamaly om curatorsrollen och arbetet kring utställningen.

Berätta lite kort om utställningen och idén bakom Behold, we are here! Jag antar att du är mitt uppe i arbetet just nu, hur går tankarna?

– Utställningens grundläggande idé kretsar kring historiska narrativ, alienation och subjektets position i samhället. En frågeställning som genom konstnärens verk och arbete har tillförts komplexitet är frågan om det politiska subjektet. De medverkande konstnären är Ikram Abdulkadir, Aftenskole, Meriç Algün, Arkiv S, Rebeca Carapiá, Madubuko Diakité, Susanna Jablonski, Vincent Meessen och Roberto N. Peyre.

Hur reflekterar du över curators roll? Vilken makt har man som curator gentemot en konstnär, till exempel?

– Erfarenheten har gett mig insyn och en större förståelse för de roller och positioner som är en del av utställningsproduktionen i stort – insti-

tutionens roll, som i detta fall är konsthallen, rollen som curator och rollen som konstnär. Det är många individer som medverkar i en sådan process, som alla tillsammans arbetar för att producera utställningen. Det är en förenklad syn, och för mig en felaktig idé, att se på det som ett maktförhållande där curatorn är överlägsen konstnären. Jag har sett på det curatoriska arbetet också som en skapande process, som har drivits av en idé och en fråga där konstverken har varit delaktiga i idéns förveckling. Det finns också en styrka i den rollen. Jag har även fått en större förståelse för konstnärens roll: dess agens i förhandling och dialog. För allt som allt är det ett samarbete mellan alla parter i arbetet; mellan konstnären, curatorn, konsthallen. Frågan om makt existerar i alla led.

Hur upplever du att det är att arbeta som konstnär/curator i Sverige idag? Snart är det val, är du orolig att resultatet ska påverka villkoren på något sätt?

– Jag är inte orolig för att ett valresultat ska påverka mitt arbete som konstnär eller curator, snarare ligger min oro i vad det skulle betyda för oss som människor om den svenska staten

Hanni Kamaly

Stillbild från *Det osynliga folket* (1972) av Madubuko Diakité.

styrdes av främlingsfientlig, islamofobiska och rasistiska värderingar.

Instinktivt söker man trygghet i möte med oro och rädsla, och därmed löper det en risk att våra handlingar blir passiva avvägar där vi kringgår denna "fara" genom att arbeta på ett specifikt sätt som har som effekt att inte "skrämma vargen" – alltså anpassat till en verklighetsbild där extremhögern redan styr kulturpolitiken. Men vargen

är bland oss i fårakläder, den är tystnaden och passiviteten. Och vi måste fråga oss själva: vad är vi faktiskt oroliga eller rädda för, är det att de ekonomiska stöden för kultur ska bli färre och att vi då får mindre medel till konsten? Det vi har nu är en privilegierad trygghet, i ett konstfält som redan styrs av en majoritetskultur. Jag tycker att vi just därför ska våga ifrågasätta oss själva, ens roll och den statliga makten.

Du har själv sagt att utställningen "ser möjligheten och potentialen för det politiska i konsten". Vad är den politiska konstens potential och på vilka sätt kan konst påverka vad människor tycker och tänker i ett samhälle?

– En essä krävs egentligen för att svara på den frågan! Utgångspunkten för arbetet med utställningen var just den frågan om möjligheten och potentialen för det politiska i konsten. Under arbetets gång har det blivit tydligt att frågan egentligen är om det ens är möjligt att urskilja det politiska i konsten från det icke-politiska. Det har blivit tydligt för mig att politisk konst som en separat kategori är en förlegad idé eftersom politiska frågor är existentiella.

Nora Hagdahl

Dagbok från

När nyheten om ateljéföreningen Konstepidemins höjda hyror nådde media i maj skälvde konstvärlden i öppen protest. Det nya avtalet skulle på sikt innebära en fördubbling av lokalhyrorna i det före detta epidemisjukhuset som totalt omfattar 14 fastigheter. Nya samtal och förhandlingar startade mellan parterna, och även politiker från region och kommun engagerade sig i ateljéföreningens framtid. KONSTNÄREN bad mångårige skribenten, tillika ordförande i Konstepidemins styrelse, Olle Niklasson att se tillbaka på processen. Hans dagbok flankeras av Nora Loreks fotografier av ateljéföreningen och dess konstnärer.

TEXT: OLLE NIKLASSON
BILD: NORA LOREK

Konstepidemin

Mona Wallströms ateljé
på Konstepedemin i
Göteborg.

30 september 2021. Dag 1.

Klockan är strax efter fem på eftermiddagen. Porttelefonen surrar till. Robin Sjöström, fastighetskontorets förvaltare, ska ha med sig uppsägningen av Konstpidemins hyreskontrakt och behöver min underskrift. Jag har frågat Jesper Sundström, en av styrelsens jurister, om jag måste skriva på. Han menar att vi inte har något val. Tio minuter senare är allt klart. Jag har just skrivit under ett förslag till omförhandling med en hyra på 4 miljoner. En höjning med mer än 100 procent.

Uppsägningstiden är nio månader. Om vi inte har kommit överens med fastighetskontoret före den 1 juli 2022 kommer alla 127 konstnärer på området att vräkas från sina ateljéer och all annan verksamhet att upphöra.

Konstepidemin hade funnits i trettiofyra år. Jag hade varit styrelseordförande i ett halvår.

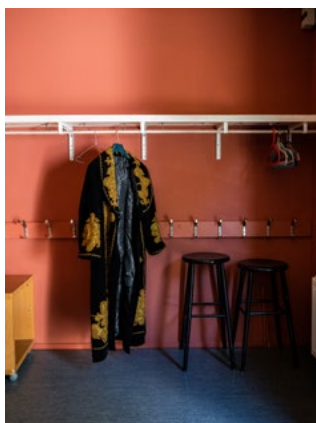
Hade jag undertecknat föreningens dödsdom på några minuter medan förvaltaren, otålig och efter kontorstid, stod och trampade ute i hallen?

4-14 oktober 2021. Dag 5-15.

Extrainsatt styrelsemöte för att informera om uppsägningen. Jesper Sundström, med lång erfarenhet av förhandlingar, sätts att utreda de ekonomiska konsekvenserna. Hur slår det mot de enskilda konstnärernas hyror? Måste personal sägas upp? Föreningens fastighetsgrupp blir en kombinerad fastighets- och avtalsgrupp som ska ansvara för kommande förhandlingar.

Jag ombeds ingå men bestämmer mig för att stå utanför. Jag har för lite kunskap om både fastigheter och förhistoria och vill heller inte dras in i diskussioner om detaljer innan beslut tas.

Som allt annat i Konstpidemins verksamhet äger olika grupper frågorna, medan besluten

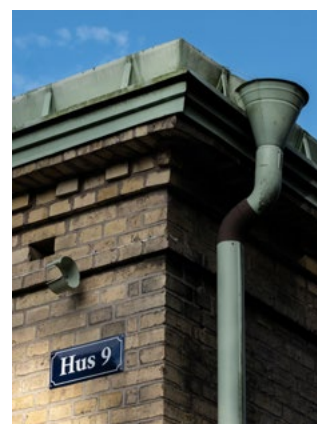

Bakgrund. 2006 ingick Göteborgs fastighetskontor och Konstpidemin ett avtal där årshyran sattes till 1,7 miljoner kronor. Hyran var aldrig tänkt att betalas in utan skulle kvittas mot att föreningen tog hand om underhållet av hus och mark. Kontraktet var otydligt formulerat och diskussioner om ansvar och gränsdragningar uppstod snart. Husen på det gamla epidemisjukhusområdet är 135 år gamla och i stort behov av kapitalkrävande underhåll, vilket föreningen skötte efter förmåga, medan fastighetskontoret menade att underhållet var eftersatt.

Under sommaren 2021 lät

fastighetskontoret genomföra en genomgång av byggnadsbeståndet som man sammanfattade i en underhållsplan över 50 år och en total kostnad på 200 miljoner kronor, eller 4 miljoner per år. Dokumentet skickades till Konstpidemin den 1 oktober 2022, dagen efter att avtalet sagts upp.

Föreningen hade då i över ett års tid försökt få till stånd en diskussion om avtalet men mötts av kompakt tystnad fram till den 29 september, dagen före uppsägningen, då fastighetskontoret ville att Konstpidemin skulle säga upp avtalet. Ett förslag föreningen sa nej till.

tas i styrelsen. Tanken är att det ska vara platt, demokratiskt och transparent.

Efter ett nytt möte den 14 oktober samlar Dorna Aslanzadeh en grupp runt sig, som får namnet *värdegruppen*. Man ska komplettera avtalsgruppen genom att undersöka och utveckla framtida samarbeten och allianser och ta fram konkreta argument som gäller Konststepidemin värdeskapande för Göteborg som stad.

18-30 oktober 2021. Dag 19-31.

Avtalsgruppen diskuterar under flera möten möjligheten att få Higab som förvaltare istället för fastighetskontoret. Higab förvaltar via mellanhyresvärden IoFF de flesta andra arbetslokaler för konstnärer i Göteborg, bland annat Konstnärernas Kollektivverkstad, KKV, enligt en modell som Göteborgs stad har utarbetat för subventionerad hyressättning. Fördelen med detta hade bland annat varit att uppvärmningen skulle ingå i hyran, en kostnad på långt över miljonen årligen för föreningen. Flera argument

var i omlopp för att hålla Konststepidemin utanför, bland annat det stora underhållsbehovet och att området låg utanför detaljplan, men tyngst vägde kanske att fastighetsdirektör Martin Öbo kategoriskt motsatte sig att Konststepidemin skulle ingå i modellen.

Fastighetskontoret, som nu väntat i en månad på en reaktion från föreningens sida, trycker på för att få ett svar. ▶

Eva Zethraeus är keramiker och finns representerad bland annat på Nationalmuseum i Stockholm. Hon tog för några år sedan beslutet att jobba heltid med sin konst.

”Hade jag undertecknat föreningens dödsdom på några minuter medan förvaltaren, otålig och efter kontorstid, stod och trampade ute i ballen?”

Konstnären Jonathan "Ollio" Josefsson, kombinerar i sina verk tuftade mattor med målningar i akryl, tusch och sprayfärg. Har haft ateljé på Konstspidemin i tio år.

15-30 november 2021. Dag 47-62.

Den 15 november, medlemsmöte. Tre fjärdedelar av föreningens konstnärer är på plats. Avtalsgruppen och värdegruppen presenteras. Kvällen är fylld av frågor. Kan man byta till en mindre ateljé? Kan föreningen spara in på något? Frågan om att minska på personal i administrationen är ständigt närvarande. Hur lång är uppsägningstiden och när måste man flytta om ingen överenskommelse nås? När går vi ut i media? Vem har kontakter inom politiken?

Den 30 november överklagar vi uppsägningen till Hyresnämnden för att vinna tid. Jag har formulerat texten som trots att den är kort och formellt formulerad blir föremål för diskussioner. Återigen påminns jag om att det inte finns något som inte kan starta en debatt på Konststepidemin.

1 december 2021-12 januari 2022. Dag 63-105.

Många möten och mycket diskussioner i olika grupper men fortfarande inga egentliga förhandlingar.

Avtalsgruppen fungerar dåligt. Vissa medlemmar kallas inte till möten. Andra deltar i möten utan att vara invalda. I jämförelse har värdegruppen arbetat konstruktivt med flera strategier kring Konststepidemin framtid och hur platsen skulle kunna utvecklas, inte minst vad gäller hållbarhet. Samarbete med Chalmers har inletts och man har börjat bygga nätverk med rörelser som New European Bauhaus. Flera av dessa idéer har tagit stor plats i styrelsens diskussioner som beslutar att slå ihop båda grupperna. Den positiva energin i värdegruppen gör att jag bestämmer mig för att ta en mer aktiv roll i avtalsarbetet.

31 januari-16 februari. Dag 124-140.

Vi lämnar in en begäran till fastighetskontoret om en förlängning av nuvarande avtal i ett år. Motiveringen är pandemin som drabbat konstnärskåren hårt och att avtalet sades upp med minsta möjliga marginal, vilket försvårat möjligheterna att söka extern finansiering.

Ett brev till politikerna i fastighetsnämnden skickas också där föreningen ber om deras stöd för begäran om uppskov.

Den 16 februari svarar fastighetskontoret. Man säger nej till begäran om förlängning och lämnar Chalmers Arkitekturskolas avsiktsförklaring om att använda Konststepidemin som plats för projektundervisning och värdegruppens visionsdokument helt utan kommentar. Istället föreslår man en treårig avtalstrappa med hyran 3, 4 och 4 miljoner kronor indexuppräknat. ▶

Dorna Aslanzadeh, har ateljé i Hus 6 på Konststepidemin sedan två och ett halvt år.

Konstnären och scenografen Camilla Engman förbereder en utställning och scenografi för en romsk föreställning. Har haft ateljé på Konststepidemin i tio år.

Teatergruppen Big Wind repeterar i hus 8.

”Återigen påminns jag om att det inte finns något som inte kan starta en debatt på Konststepidemin.”

Olle Niklasson, ordförande i föreningen Konststepidemin styrelse.

1-31 mars 2022. Dag 153-183.

För att bearbeta fastighetskontoret bjuder vi in politiker från kultur- och fastighetsnämnderna. Mariya Voyvodova, S-märkt ledamot i kultur-nämnden, miljöpartisten Tomas Larsson, 2:e vice ordförande i fastighetsnämnden, och Viktoria Tryggvadottir Rolka, socialdemokrat i kommunstyrelsen, besöker alla tre Konststepidemin vid olika tillfällen. Mer eller mindre programenligt tycker alla att det är jätteintressant att träffa konstnärer och att området är fantastiskt, men påpekar i nästa andetag att det är fastighetskontoret vi ska förhandla med, inte politiken.

Den 29 mars har vi första styrelsemötet efter stämman. Nya styrelsemedlemmar och en förhoppning om ett smidigare styrelsearbete men också en anledning att förnya avtalsgruppen. Ola Karlberg från teatergruppen Big Wind och Bo Näverbrant, Trafikverkets representant i utvecklingen av konsten runt Västlänken, däribland Goldin och Sennebys *Evig anställning*, kompletterade nu mig, Dorna, Jesper och Per Petersson.

Att det är valår blir allt tydligare. Även om Konststepidemin och kulturen knappast är mer än en fråga på marginalen verkar alla livrädda för att trampa fel.

Den enda som konkret föreslog något för att påverka avtalet med fastighetskontoret och hjälpa oss var Conny Brännberg, VG-regionens kultur-nämndsordförande, som bjöd in till ett presidie-möte mellan regionens kulturnämnd och kultur- och fastighetsnämnderna i Göteborg.

Det är välkänt att relationen mellan Göteborgs kommun och VG-regionen är frostig men att Conny Brännberg inte ens fick ett svar på sin inbjudan förvånade ändå.

11-15 april 2022. Dag 194-198.

Jag föreslår nu en trestegsstrategi. Först mindre detaljer som fastighetskontoret borde kunna gå med på, i en andra omgång längden på en hyres-trappa och först som nummer tre själva hyresnivån.

Fastighetskontoret kommenterar överhuvudtaget inte vårt första förslag utan går direkt på hyran: en treårstrappa med 2+3+4 miljoner kronor är deras bud i nuläget. Styrelsen vill att vi kontaktar media. Jag har förklarat att vi inte kan gå ut och vara gnälliga konstnärer. Ända sedan det första medlemsmötet har jag predikat medielogik och att vi måste ha en genomtänkt strategi om vi ska få verklighetsbeskrivningen dit vi vill.

Jag skriver ett utkast till en debattartikel för Göteborgs-Posten med udden riktad mot staden, inte fastighetskontor eller kulturnämnd, där det positiva föreningen och konstnärerna bidrar med betonas och med flera exempel på allt staden kommer att förlora om Konstepidemin försvinner. Texten slutar: "Handlar det bara om förskingring av stadens kulturella kapital eller ingår det i en långsiktig plan där Göteborg har för avsikt att göra sig av med sina konstnärer helt och hållet?" Texten undertecknas: 127 konstnärer på Konstepidemin genom Olle Niklasson och Dorna Aslanzadeh.

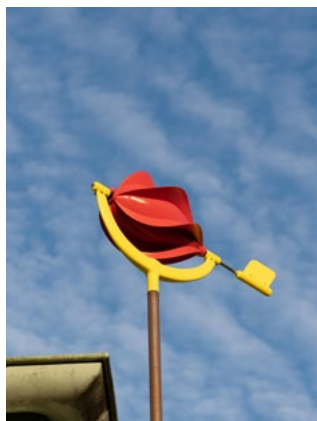
21 april 2022. Dag 206.

Linda Tedsdotter och jag får femton minuter med kulturnämnden för att lägga fram vår sak. Situationen blir smått bisarr. Istället för att träffas blir vi hänvisade till ett rum på en annan våning i samma hus där vi kopplar upp oss över nätet via min laptop. En rest från pandemiåtgärderna får vi veta. Bildöverföringen är usel, ljudet laggar och ganska snart sitter vi och gastar osynkat in i datorskärmen. Vi får några initierade frågor men också kommentarer från kulturnämndsledamöter som verkade ha rätt vaga begrepp om Konstepidemins

"Linda får sista ordet och ställer frågan till hela nämnden: vad är det för stad vi vill att Göteborg ska vara egentligen?"

verksamhet överhuvudtaget. Iréne Sjöberg Lundin från Demokraterna håller ett mindre anförande om det beklämmande i att vi från Konstepidemin överhuvudtaget ska behöva komma till nämnden och presentera procentsiffror när vi istället borde vara på Epidemin och göra konst, och hon ifrågasätter sin roll som politiker i en stad som tar så illa hand om sitt kulturella kapital.

Linda får sista ordet och ställerfrågan till hela nämnden: vad är det för stad vi vill att Göteborg ska vara egentligen? ▶

Mona Wallström, smyckekonstnär och konstnär.
Mona har haft sin ateljé här sedan 1994.

Per Agélii, skulptör, jobbar för tillfället med en miniatyrmodell av en drake i betong som han hoppas ska pryda en skolgård i Sunne kommun.

9-13 maj 2022. Dag 224-228.

Göteborgs-Posten publicerar artikeln och sätter rubriken "Vill Göteborg driva bort sina konstnärer helt och hållet?" DN hör av sig samma dag och vill intervjua. Bollen är i rullning. Värdegruppens Anna Unsgaard uppmanar alla konstnärer att skriva ett personligt brev till kommunfullmäktigeledamöterna och där berätta vad hyreshöjningen kommer att innebära för var och en, personligen och professionellt, och tre dagar senare levereras 85 brev till kommunfullmäktige tillsammans med en protestlista som på mindre än två veckor samlat över tiotusen namnunderskrifter till stöd för Konstpidemin.

I DN:s artikel får fastighetskontoret oemotsagda prata om att Konstpidemin har en underhållsskuld till dem. Den uppgiften ska visa sig svår att avliva trots att vi tar fram statistik som visar att det i själva verket är tvärtom och att föreningen årligen haft utgifter för skötsel och underhåll som vida överstiger avtalets 1,7 miljoner.

13 maj lämnar vi in ett avtalsförslag som landar i 3,5 miljoner kronor inklusive drift.

Tidningen ETC publicerar en intervju med Dorna och V-politikern och operasångerskan Grith Fjeldmose. Kulturradion sänder en intervju med mig och Eva Odesten Romell, chef för fastighetsutveckling på fastighetskontoret. Odesten Romell använder ordet gratisbyra trots att hon bör vara väl medveten om att det är långt från sanningen.

18-20 maj 2022. Dag 233-235.

SVT intervjuar Linda Tedsdotter och mig. Kulturradion sänder reportage från Konstpidemin. Fler och fler föreningar och ateljékollektiv hör av sig och erbjuder stöd. Fastighetskontoret svarar på vårt förslag. Deras tidigare bud ligger fast.

30 maj 2022. Dag 246.

På styrelsemötet den 30 maj kommer den första förfrågan in om ateljébyte mellan två ateljister. Det är en månad kvar till deadline och oron hos en del medlemmar är påtaglig. Stämningen i styrelsen är kluven. Glädje över all uppmärksamhet i media och allt stöd men samtidigt irritation över att fastighetskontorets påståenden om gratis-

hyra och underhållsskuld fått så stor spridning. Jag föreslår att vi byter strategi: så bra avtal vi kan med fastighetskontoret och sedan bearbeta politiken för att få pengar till drift och värme.

4 juni 2022. Dag 251.

Konstepidemins dag. Vackert väder och besöksrekord. Det är tydligt att göteborgarna ville ge Konstepidemin sitt stöd. Stämningen är positiv, trots att det bara är 26 dagar kvar tills avtalet skulle upphöra att gälla. Samtliga 125 kommunfullmäktigeledamöter hade fått varsin personlig inbjudan där vi också uppmanat dem att söka ett politikerresidens på epidemin för att ge dem närkontakt med konstens villkor och möjlighet att skapa politik av erfarenheten. Vi fick in en ansökan: Grith Fjeldmose från Vänsterpartiet.

Till Konstepidemins dag kommer politiker från V, S, MP, SD och en avhoppad vilde från Demokraterna, däremot ingen från den styrande borgerliga alliansen. Många vill prata om situationen och ta selfies men ingen har några konkreta besked att komma med. Men det låg förslag i olika politiska

nämnder som vi trots allt hoppades kunde spela roll i processen, även om den politiska övervikten pekade på motsatsen.

14-15 juni 2022. Dag 261-262.

Kommunstyrelsen bordlägger V+MP:s förslag om att förlänga Konstepidemins innevarande avtal året ut till den 16 augusti – en och en halv månad efter deadline. Detta blir det första av flera förslag som kommer att bordläggas eller röstas bort. Oavsett måste medlemmarna få besked om sina hyror efter den 30 juni. Vi baserar dem på en höjning till 2 miljoner under återstoden av 2022. Worst case, där förhandlingarna befinner sig.

16-19 juni 2022 Dag 263-264.

Göteborgs-Posten kör ett stort reportage med tre av föreningens mest kända konstnärer: Annika von Hauswolff, Lina Ekdahl och Åke Edwardson. Vi skickar ett nytt bud till fastighetskontoret. En trappa på tio år som börjar på 1,7 miljoner och slutar på 4. Två dagar senare kommer svaret: ni kan få fem år.

"Om jag ska lämna Konstepidemin måste de bära de ut mig härifrån", säger konstnären Berit Jonsvik.

Kerstin Åsling-Sundberg, textilkonstnär, kom till Konststepidemin redan 1986, innan den officiellt invigts.

20 juni 2022. Dag 265.

Ett sista förhandlingsmöte är inbokat på fastighetskontoret. Dorna, Jesper, Per, Bosse och jag träffas en timme innan på Café Kronhuset i kvarteret intill. Vi försöker prata ihop oss om en strategi. Inom gruppen har Jesper hela tiden varit mest angelägen att slutföra förhandlingarna och därmed också acceptera fastighetskontorets krav. Kanske hör det till yrket? Dorna tycker att vi böjer oss för lätt och att vi ska gå in i mötet och kräva mer. Vi enas utan att vara överens om att föreslå sju år för att kanske få sex. Själv känner jag mig nästan oengagerad inför det kommande mötet. Oavsett kommer den avgörande skillnaden att handla om driftspengarna, och det är en fråga för efter valet.

23 juni 2022. Dag 268.

På fastighetskontoret. Jesper och jag på en sida av bordet. Robin Sjöström på den andra. Avtalet har landat i en trappa på sex och ett halvt år med de första ett och ett halvt åren till nuvarande villkor och en sluthyra på fyra miljoner kronor. Kontraktet är framlagt för underskrifter. Vi småpratar under tiden. Det är många papper som ska skrivas på. Spänningen som varit närvarande under alla tidigare möten är borta. När sista signaturen är skriven säger Robin att fastighetsdirektör Martin

”När jag ser politikernas och tjänstemännens glädjestrålade ansikten har jag ändå svårt att skaka av mig känslan av förlust.”

Öbo vill träffa oss direkt efteråt. Jesper och jag tittar på varann. Jag tänker: ”Nu kommer det. Avtalet är underskrivet, fastighetskontoret har fått sitt, nu kommer beslutet från politiken att vi får driftsbidraget.”

En brett leende Martin Öbo möter oss i receptionen. Det han vill har inget med driften att göra. Han vill fotograferas med oss uppe på Konststepidemin. Jesper frågar mig: ”Vad säger du – ska vi göra det här?” Jag säger att vi nog måste. Vi är fortsatt beroende av politikerna om vi ska få igenom ersättning för driften och en möjlighet att omförhandla.

En stund senare ses vi uppe på Konststepidemin: Jesper, jag, Robin Sjöström, fastighetsdirektören, ordförandena i byggnadsnämnden, kulturnämndens och fastighetsnämnden. Tre politiker ur den styrande borgerliga alliansen som vi bjudit in till möten, diskussioner och vernissager men som aldrig ens svarat på inbjudan. Nu passar det.

Medan vi skyfflas runt av fotografen som föreslår olika bakgrunder, poser och konstellationer som ska skaka hand försöker jag tänka: ”Det här är inte slutet. Det är år noll. Det är nu arbetet börjar.” Någonstans vet jag att det här förmodligen var det bästa avtalet vi kunde få, men när jag ser politikernas och tjänstemännens glädjestrålade ansikten har jag ändå svårt att skaka av mig känslan av förlust. ●

MONA HATOUM

REVISIT
19.02.-15.10.22

Don't smile, you're on camera! Video documentation of a performance, March 26, 1989, Battersea Arts Center, London, 11.15 min. Image: © Mona Hatoum, Courtesy Kunstmuseum St. Gallen, Photo: Stefan Rohrer.

Öppet fredagar och lördagar kl. 11-17
magasin3.com

MAGASIN III

MUSEUM FOR CONTEMPORARY ART

Frihamngatan 28, Stockholm. Buss 1 och 76.

Besök även Mona Hatoum *So Much I Want To Say* på Accelerator vid Stockholms universitet.

Konstens och demokratiens gränser

Att arbeta med politisk konst kan på många platser i världen vara en direkt livsfarlig kamp mot odemokratiska myndigheter och lagar, något som konstnärerna Yishay Garbasz och Dan Halter har stor erfarenhet av. Under sommaren 2022 var de stipendiater på Iaspis i Stockholm, där de mötte Ashik Zaman i ett samtal om konstnärligt arbete som utmanar samhällets normer.

TEXT: ASHIK ZAMAN

FULL DISCLOSURE, DENNA text skulle initialt handla om två etablerade svenska konstnärer, men efter ett besök hos sommarens internationella residenskonstnärer på Iaspis i Stockholm vred jag på ursprungsidén ytterligare några varv. Ett möte med Dan Halter från Zimbabwe och israeliska Yishay Garbasz blev en påminnelse om hur lokala svenska konstnärer som berör demokratiska värden ofta gör det från en privilegierad utgångspunkt, i ett demokratiskt samhälle där det fria ordet och den konstnärliga friheten erkänns och värderas högt.

Både Dan Halter och Yishay Garbasz har själva betalat dyrt, till och med hotats till livet av statliga myndigheter genom sitt konstnärliga skapande. Det gör att deras respektive historia och övertygelse om att använda konsten för att sätta luppen på det som för somliga uppfattas som obekväma sanningar känns särskilt angelägen. Under vårt samtal lär jag mig att en gemensam nämnare för de två konstnärerna är att de brottats med bilden av dem som endera god eller ond i de konfliktfyllda samhällen som de är uppvuxna i och att båda upplever att de indirekt gynnats av systematiskt förtryck mot andra. En annan sak som förenar dem är att för ingen av dem har det de

kallar ”konst om konst” någonsin varit aktuellt. Mot bakgrund av deras (samhälls)erfarenheter och identitet kan konsten helt enkelt inte undgå att bli politisk.

– Att vara konstnär handlar för mig om eld och lågor; inombords, utanpå, bildligt såväl som bokstavligt talat, understryker Yishay Garbasz som är transkvinna och vände sig till konsten först efter att ha lämnat ett buddistiskt kloster.

– Transpersoner som jag mördas världen över och möter konstant förtryck. Jag är nu i 50-årsåldern redan äldre än transpersoners medellivslängd och har mist så många vänner. När ens kropp konstant utgör ett politiskt slagfält, när hela du således är politisk, så finns inte valet att göra opolitisk konst, berättar hon.

Yishay Garbasz berättar om uteslutning från konstens finrum i Berlin där hon trots internationella framgångar aldrig ställt ut på en konsthall. Vi talar om den vita feminismen som en orsak till detta och som enligt henne genomsyrar Berlins konstscen och gynnar de redan privilegierade kvinnorna, men vänder blicken från svarta kvinnor, transkvinnor och arbetarklasskvinnor.

Dan Halter, en vit afrikansk man med schwei-

YISHAY GARBASZ, konstnär, född i Israel och bosatt i Berlin. I sitt konstnärskap har hon utforskat det kultur-specifika arvet av traumatiska minnen och sin identitet som transkvinna. Hennes konst har visats internationellt på institutioner och gallerier, inklusive Anita Rogers Gallery i New York, tidigare i år.

DAN HALTER, konstnär, född i Zimbabwe och bosatt i Kapstaden i Sydafrika. Hans konstnärskap behandlar erfarenheter av rotlös nationell identitet, folkvandringar och genomsyras av mörk humor i dagens verklighet i södra Afrika. Dan Halter har tidigare visats i en separatutställning på Skövde konsthall, 2017.

ziskt påbrå, beskriver hur pojkar som visade intresse för konst mobbades i skolan och att det istället handlade om att vara duktig på rugby. Det gick överhuvudtaget inte att studera fri konst på högskolenivå i Harare när han gått ut gymnasiet i slutet på 90-talet, utan i stället bar det av till Kapstaden för att studera konst. Upplevelserna av uppväxtens Zimbabwe gav tidigt rikt med stoff till hans konstnärliga praktik och då var det enligt egen utsago fortfarande inte många konstnärer som riktade en samhällsgranskande blick mot Zimbabwe.

– Konstnärer i Zimbabwe lämnar ofta landet. Det är inte en riktig demokrati och de konstnärer som gör politisk konst som är kritisk mot regeringen riskerar seriösa repressalier, menar han.

– Likväl är det nu fler och fler framgångsrika, ofta politiska konstnärer som härrör från Zimbabwe, såsom till exempel Kudzanai Chiurai.

På frågan om konstens förmåga att påverka och förändra svarar han:

– Även om det inte går att säga att den politiska konsten påverkat regeringen i Zimbabwe, som inte ens tar den på allvar, så sätter den i varje fall spår i publiken, vilket lyckligtvis skapar kedje-effekter i samhället. ●

Yishay Garbasz installerar *Most tasty rice* på Ronald Feldman Gallery, New York 2015.

FOTO: RONALD FELDMAN GALLERY

Yishay Garbasz

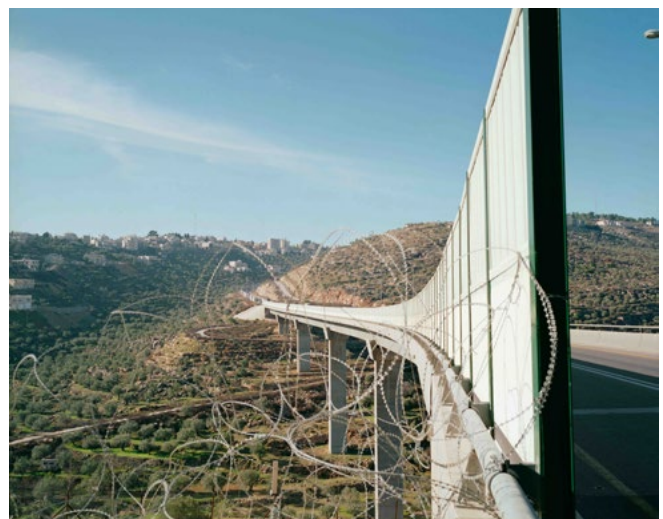
Du har arbetat med territoriella murgränser som "politiskt styrverktyg" i en verkserie som nu pågått i nästan tjugo år. Vad kan vi lära oss av dessa gränser? Berätta hur du tänkt kring detta.

- Från mitt perspektiv har jag arbetat med samma sak, om och om igen, genom hela min karriär, om än i projekt som ser lite olika ut. Jag jämför det med en poet som tillgår ett begränsat språk eller en fotograf som egentligen arbetar med samma bild. Gränser, fascism och nationalism utgör samma fråga för mig. *Severed Connections: Do what I say or they will kill you* utgår från landskapen kring gränserna vid Korea, Israel/Palestina och Belfast och handlar om hur regeringar använder murgränser för att kontrollera befolkningar genom att ingjuta rädsla för "den andre". Det handlar om artificiella skillnader mellan

människor på grundval av till exempel hudfärg, klass och kön. Gränser är oändligt fascinerande eftersom de utgör en av två platser där osynligt våld "tillåts" förekomma; där den andra är hemmet.

Vad är den viktigaste uppenbarelsen för dig i arbetet om gränser?

- Jag kommer från Israel så den första gränsen jag fotade var Israel/Palestina. Det jag insåg var att jag inte hade haft en egentlig aning om konflikten bortom det jag fått lära mig under uppväxten, vilket visade sig vara osant. Narrativen har ofta varit binära och handlat om Israel antingen som god eller ond, och båda inställningarna är fel. Jag fick rådet att istället visa vad som egentligen finns där vid gränsen. Genom samtal med människor som inte är politiska ledare med agendor, men som lever där till vardags har verkligheten blivit klarare.

Mitt intresse för murgränser kommer sig av att de utgör ett extremfall av de osynligare gränser som förekommer överallt i samhället, likväl i Stockholm. Nordamerika använder sig just nu av dem för att hålla ute folk som inte har pengar, såvida de inte är vita. Ukrainska flyktingar fick bokstavligen hoppa över kön vid den mexikanska gränsen för komma in i USA, medan andra flyktingar bara hopplöst kunde titta på. Gränser är en extern handling av värderingar vi redan bär inombords.

Hur omfattande är detta projekt?

– Jag har hållit på sedan 2003 och syftet är att kartlägga alla dylika gränser som sedan 2010 har nått ett antal om 24 runtom världen. Kruxet för mig är att det är otroligt svårt att få bidrag för att göra projektet. Jag tror att det handlar om att projektet riskerar att ta isär upprätthållna ”sanningar” som världen vilar på för somliga och därför upplevs

som ett hot. Jag växte upp med en bild av mig som ”god” på grund av nationell tillhörighet, vilken inte var sann. Även jag har gynnats av förtrycket mot palestinier. Så länge som du gynnas av ett systematiskt förtryck spelar det ingen roll om du själv utför handlingarna eller inte, för du är fortfarande medskyldig. En sådan inställning kommer att upplevas som ”farlig”, vilket är utmaningen med projektet. Om du ser något med egna ögon så måste du ingripa, och det är inte alltid angeläget.

Projektet fick särskild aktualitet under Trumps första presidentval, i ljuset av just parollen om att bygga muren mellan USA och Mexiko.

– Jag hade en stor soloutställning på Ron Feldman Fine Arts som direkt kopplade an till valet och Trump. Men Trump i sig var och är inte problemet. Han är bara en person. Problemet är ett system som tillåter en Trump att

VERK

YISHAY GARBASZ
(Medurs från överst till vänster)

Jerusalem Envelope, 2004.

Kirk Crescent, Protestant neighborhood, Belfast, 2014.

Tunnel Road 2, 2004.

Fukushkima Prefectural Ono Hospital in the Nuclear Exclusion Zone, 2014.

överhuvudtaget väljas som president. Storbritannien hade fram till nyligen Boris Johnson och betedde sig som land hemskt mot invånare under pandemin. Folk dog i bilar efter att ha vräcks och ha förpassats till bilen som hem. I Storbritannien utesluts transpersoner systematiskt från ett liv i det offentliga. ▶

VERK

YISHAY GARBASZ,
*Sunset over Northern
Limit Line, Dragon's
Teeth, Baengny-
eongdo, 2014.*

Du har ibland riskerat livet för att göra din konst. Vill du berätta om de hot och andra upplevelser som du drabbats av?

– Det har hänt att jag har haft vapen riktade mot mitt huvud och bara med nöd och näppe kunnat fly med livet i behåll. Ofta upplevs journalister som ett hot på platser jag har varit på men saken är den att jag inte är journalist. Jag är konstnär, även om det dokumentära finns som inslag. Jag är för foto-

journalistisk, för det fria konstfältet och för konstnärlig fotojournalistik! Jag är för dokumentär, för det fria konstfältet och för konstnärlig journalistik.

I ditt allra senaste arbete som är under framställning gör du storskaliga flaggor med exempelvis taggtråd som material. Jag tänker till exempel på den senaste tidens abortlagskontrovers i USA men även i Europa. Vart bär projektet av?

– En anledning till att jag började

med det är att jag blivit äldre och inte kan vara ute ”på fältet” på samma vis och utsätta kroppen för påfrestningar som tidigare. Under pandemin började jag istället titta närmare på de material som faktiskt används vid gränser för att skapa farozoner. Farliga material som taggtråd, rakbladstråd och eltråd är estetiskt tilltalande i konst, och jag använder dem genom olika traditionella konsthantverkstekniker för att framställa USA:s, Storbritanniens och Rysslands respektive flagga.

För mig är flaggorna visuell poesi, och de väcker en invärtes reaktion där jag eftersträvar en balans mellan den fysiska reaktionen och den vackra ytan som är ett medvetet grepp. Jag använder skönhet för att skapa ett slags rum som betraktaren vill vara i och som förförelse för att betraktaren ska upplåta sin uppmärksamhet till de frågor jag arbetar med. ●

PrintGlas[®]

Vår högkvalitativa printteknik ger intressanta möjligheter för långvarig konst och utsmyckning på glas

www.printglas.se

FOTO: OLIVER KRUGER

Dan Halter

Ett inslag som återkommer i ditt arbete över åren är valuta och pengar. Vad motiverar det intresset?

– En del av det kommer an på att det "sociala kontraktet" som förutsätter en gemensam tillit i pengars värde har fallerat

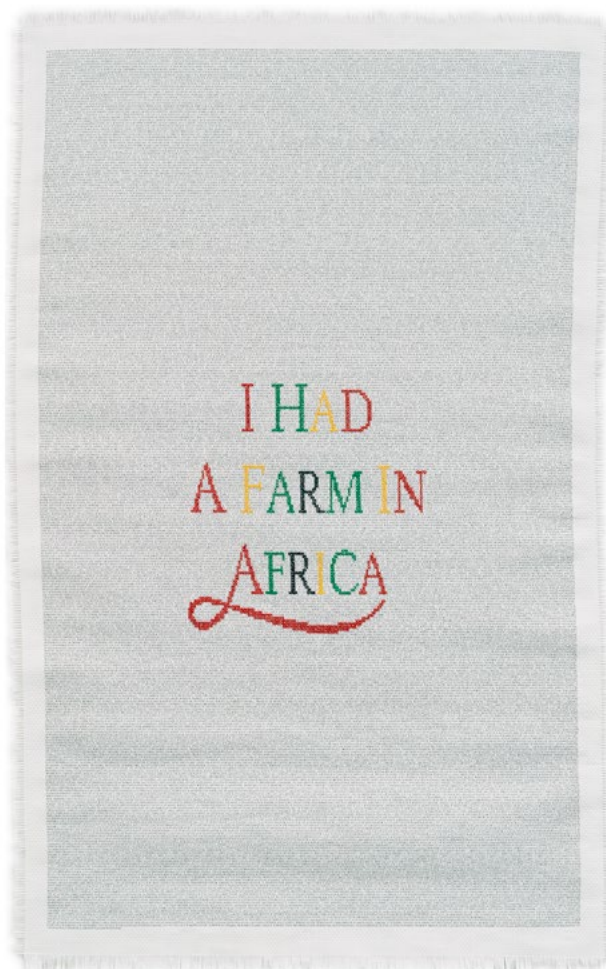
i Zimbabwe. Det är fascinerande att pengar kom att bli helt värdelösa i Zimbabwe på grund av hyperinflation. Folk betalade då med tegelstenstjocka buntar för att handla. När jag började göra konst 2005 fanns det helt enkelt ett överflöd av pengasedlar jag kunde använda som konstnärligt material, och jag har alltid tyckt att pengar estetiskt sett utgör något vackert.

När läget var som värst var det svårt att mäta landets hyperinflation eftersom regeringen slutade tillhandahålla officiell inflationsstatistik, men 300 triljoner zimbabwiska dollar ansågs 2009 motsvara en amerikansk dollar! Det som hände var att den inhemska regeringen ytterligare en gång förlorade valet till följd av att det inte hade riggats lika väl som förut. Det ledde

i sin tur till ett avrinningsval och en koalitionsregering med oppositionen då man under viss tid övergav den zimbabwiska dollarn till förmån för den amerikanska dollarn. I flera afrikanska länder tillämpas det som heter "The Hard Boiled Egg Index" för att avgöra skälig växlingskurs och som innebär att en amerikansk dollar alltid motsvarar priset av sju hårdkokta ägg på marknaden.

Flera av dina verk talar om en "kolonial baksmälla". *Get Out of Jail Free* utgår från uttrycket "Yes boss" som signalerar ett hierarkiskt språkbruk mellan människor.

– Än idag när en äldre svart person stöter på en yngre vit person i Sydafrika händer det att den tidigare benämner den senare som "boss". Det är en ofattbar och tragisk kvarleva från en relationell herre- och tjänardynamik mellan vita och svarta under år av rasdiskriminering. Verket har en dubbeltydighet och syftar också till att pengar alltid är "kung" och styr. På verkets monopolpengasedel går uttrycket "Yes boss" att utläsa genom siffran 4 358 055 i ▶

kombinationsformen 4€5 8055. Siffran i sig är en lek med de hiskeliga belopp som rått under hyperinflationen.

Monopolpengar återkommer även i verket *Colonial Monopoly* som föreställer en karta i olika färger över hur Afrika tidigare delades upp mellan sju europeiska kolonialmakter.

– Det verket vill visa och påminna om hur en exploatering fortlöper och att de tidigare kolonialmakterna utövar ett inflytande på den afrikanska kontinenten även i nutid. Generellt ser man som exempel i en före detta koloni hur det gamla kolonialspråket ofta fortsätter att vara det dominerande trots förekomsten av inhemska afrikanska språk. Frankrike har en särskild relation med sina före detta kolonier som tvingas betala för den infrastruktur som byggdes upp under kolonialtiden. De före detta franska kolonierna har en gemensam valuta som en kvarleva från

förr, centralafrikansk franc. I fråga om förbindelser ser man dem även när det kommer till utvandringsmönster. I en före detta portugisisk koloni ser man hur folk vill flytta till Portugal och från före detta brittiska kolonier till Storbritannien och så vidare.

Verket *The Freedom Charter* blickar tillbaka på den legendariska Frihetsförklaringen i Sydafrika 1955. Vad vill du påvisa om dess efterlevnad idag?

– Genom Frihetsförklaringen la det politiska partiet African National Congress (ANC), som styrte landet sedan självständigheten 1994, grunden för de demokratiska principer som skulle råda i ett icke rasistiskt Sydafrika med lika rättigheter för alla. Då det begav sig var det en radikal handling som författades av bland andra Nelson Mandela och kom att bannlysas men idag utgör grunden för konstitutionen. Det var en väldigt ►

VERK

DAN HALTER
(Medurs från överst till vänster)
Rifugiato Mappa Del Mondo 4, 2012.
Out of Zimbabwe, 2021.
The Social Contract, 2021.

VERK

DAN HALTER
Colonial Monopoly, 2021.

Colonial Monopoly 2021

BARCEL

Dokumentation av Beitbridge Polite Force, 2021. Ett performance på gränsen mellan Zimbabwe och Sydafrika av volontärer som utför slumpmässiga goda handlingar.

återställa skada efter kolonialtiden. Vad kan du berätta närmare om det?

– Verket utgår från en lista med över cirka 4 000 bygdar som tvångsexproprierades utan kompensation som tvångsexproprierades från vita landägare i Zimbabwe utan kompensation från myndighetens sida. Bakgrundshistorien handlar förstås om den bästa marken som de vita nybyggarna tillskansat sig i ett tidigare skede. Min mamma var tidigare journalist och genom henne fick jag tag på listan. Den här så kallade snabbreformen var våldsam och chockartad och innebar att gårdar både brändes ner och att deras ägare dödades. Reformen var också till för den inhemska ekonomin som vilade på gårdarna som producenter av till exempel tobak

socialistisk framtidsvision som målades upp. I dagens Sydafrika väcker partiet ett missnöje bland folk som känner sig vilsledda när det senare visat sig att den radikala omfördelningen av förmögenhet som utfästes inte hänt. De vita storföretagens monopol och därmed det vita kapitalets monopol tilläts fortsätta, vilket var något som egentli-

gen skulle motverkas. Det är mot den bakgrunden som jag gestaltar verket genom att para ihop hela frihetsförklaringen med spelplanen för den sydafrikanska versionen av spelet Monopol. **Out of Zimbabwe 2 utgör en parafra på Karen Blixens bok Out of Africa som också blev en populär film. Verket berättar om ett slags omvänt förtryck mot vita för att**

VI SKAPAR FRAMTIDENS KULTUR

Aquanauts – Expeditionen

Fakta och fiktion ställs på sin spets i utställningen för alla sinnen.

Visas till och med 6 november.

Yoshio Nakajima – Resa med solen

En explosion i färger och performance art.

Visas 1 oktober–mars 2023.

Fler utställningar på dunkerskulturhus.se

Läs mer online om alla våra utställningar och allt som händer under hösten och vintern. Vi har alltid fri entré till våra utställningar på entréplan.

DUNKERSKULTURHUS

och majs. Omfördelningen av marken skedde ofta till förmån för den dåvarande presidenten Robert Mugabes anhängare, varav många fick marken som "krigsveteraner" efter krig som de överhuvudtaget varit alldeles för unga för att kunna delta i.

Du är en vit afrikansk man med europeiskt ursprung. Ser du att din konst kan väcka anstöt när du sätter Afrikas kolonialhistoria under luppen som du gör?

- Det finns definitivt ett fokus idag på vem som bäst äger intresset att berätta vissa historier. Jag ser hur det kan upplevas som problematiskt och hur jag kanske inte är den röst man helst vill höra. Går man tillbaka i min släkthistoria så finns det ett gynnande av vita koloniala strukturer som jag indirekt också profiterat från. Jag avser inte att berätta någons historia å deras vägnar utan utgår från att jag berättar om mina egen självupplevda upplevelser, utan att stjälpa någon annans utrymme. Jag ser det som att jag utbildar mig själv genom min konst för att också förstå vilken

roll jag indirekt har haft i det som har förevarit.

Många vita som jag är uppvuxen med i Zimbabwe har aldrig sökt sig närmare frågor om kolonialhistoria. På den tiden då min farfar flyttade från Schweiz till det som då hette Rhodesia betalade Storbritannien folk för att flytta dit för att öka den vita befolkningen. Det absurda som följde var att en vit brittisk arbetarklass som gjorde den resan samtidigt också gjorde en sinnslös klassresa. Över en natt kom de att bli överklass och åtnjuta privilegier som aldrig skulle ha varit möjliga under en livstid. ●

Ashik Zaman är chefredaktör för konstpublikationen C-print och curator på Konstnärshuset i Stockholm.

VERK

DAN HALTER

R100 Things Fall Apart, 2021.

KÖTTINSPEKTIONEN KONST

Fredrik Lindqvist

Berättelsen tar aldrig slut

8 - 23 oktober 2022

Vernissage 8 oktober 2022

Anna Nyberg (SE), Helén Svensson (SE),
Nikki Jääskeläinen (FI), Ella Tahkolahti (FI)

There might be corners but the center is
on the move

29 oktober - 13 november 2022

Vernissage 29 oktober 2022

Vernissager med invigning kl 14:00

Öppettider: ons-fre 15:00-18:00 lör-sön 12:00-16:00

Adress: Strandbodgatan 3, Uppsala

För mer information: www.kottinspektionen.org

Med stöd från: Uppsala kommun och Kulturrådet

I det gemensamma projektet
NSK Territory Prishtina av Irwin
från Slovenien och Epifani
Institute från Kosovo skapades
en mikronation utanför Pristina
den 19 juli i år.

FOTO: JETMIR BUZHALA

KONSTNÄRLIGT LANDSBYGGE

Under det sena 1900-talet började ett flertal konstnärer och konstgrupper experimentera med nationsbyggen i mikroformat. Max Valentin beskriver hur konstnärer kan lära oss om nationen och dess gränser och normer.

TEXT: MAX VALENTIN

DEN 25 JUNI 1991 förklarade sig Kroatien och Slovenien fria från Jugoslavien. Trycket för självständighet hade successivt byggts upp och motståndet mot den totalitära regim som Tito lämnat efter sig hade bubblat länge. Kritiken mot diktaturen formulerades inte bara av människorättskämpar och politiker, utan även av konstnärer. Några av de konstnärer som skapade uttryck för motståndet i Slovenien var Neue Slovenische kunst eller NSK, ett konstkollektiv bestående av musikgruppen Laibach, konstsektionen IRWIN och teatergruppen Scipion Nasice Sisters Theatre.

NSK hade vid Jugoslaviens kollaps funnits i cirka sex år, och redan i det tyska namnet fanns en kritisk hållning mot den sittande makten. NSK skrapade med sin konst på tunna sårskorpor. De pekade på att folk inte gjort upp med arvet från andra världskriget och att staten tvärtom byggde vidare på samma totalitära tankemönster och estetik som i fascismens Italien eller nazismens Tyskland. Deras verk var ofta en subversiv lek med totalitära troper och symboler. Det kanske mest framgångsrika verket var deras bidrag till en affischtävling inför Ungdomens dag 1987. Affischen vann den nationella tävlingen, och när bakgrunden kom fram var skandalen ett faktum. De hade tagit en nazistisk affisch från 1936 och ▶

bara bytt ut symbolerna. Gruppens raison d'être fanns i motståndet mot makten och viljan att leva i ett land med yttrandefrihet, sa en av gruppens grundare, Dušan Mandić, på ett seminarium där han berättade om denna konstkupp.

NSK:s önskan gick i uppfyllelse 1991 – Jugoslavi- en föll sönder och censuren avskaffades. Men med det försvann också grundförutsättningen för den konstnärliga praktiken. Samtidigt var inte det nya demokratiska samhället den utopi man längtat efter. Lösningen för gruppen blev att skapa en mikronation. Själva nationen var fiktiv, men dess ambassader fanns i det fysiska rummet, och där hade konstgruppen sina utställningar. Premiären blev en ambassad i Moskva 1992. Kanske kan man säga att mikronationen skapade en förutsättning för en saknad identitet som hade gått förlorad då något gammalt försvann men då det nya som växte inte var det man önskade. Mikronationen gav konstnärerna en möjlighet att abstrakt fundera på sitt förhållande till staten, när deras tidigare förhållningssätt blivit obsolet.

DET LÄR FINNAS över 500 mikronationer i världen, skaparna kan vara lite vem som helst, vissa är konstnärer andra är jordbrukare och ytterligare andra är änkor. Mikronationen som idé har fått ett uppsving i och med internet då mikrostatsbyggare världen över kunnat träffas och inspirera varandra. En del av nationsbyggarna träffades även fysiskt på konferensen ”Summit of Micronations” arrangerad av konstnärsparet Studio Kalleinen i Helsingfors 2003, som lär varit det första mötet för denna genre. Den begränsade forskning som finns kring mikronationer delar in dem i ett antal kategorier utifrån vad som varit motivationen till skapandet.

Den vanligaste kategorin är ”självförhärligande” – att få låtsas vara eller spela kung, drottning, general eller något liknande, som är få förunnat i traditionella nationer. Mikronationen Kungarikerna Elgaland-Vargaland av Leif Elggren och Carl Michael von Hausswolff är ett typexempel i genren, i vår svenska närhet.

Den näst vanligaste kategorin av mikronationer bygger på att skaparen upplever någon form av olöslig konflikt med det land hen fysiskt befinner sig i och vill tala till det inte som medborgare utan som subjekt med samma juridiska status som sin antagonist. Sveriges mest kända mikronation Ladonien skapades av Lars Vilks 1996 och kan ses som en mikronation som startar i ett motstånd mot kommunen. Enligt Vilks har nationen sedan utvecklas till något mer, nämligen en plats för yttrandefrihet. Ett slags fristat där konsten kommer först.

FOTO: ANNIKA VON HAUSSWOLFF

L en gemensam nämnare för många mikronationer är att grundaren eller grundarna är män som tar sig fina titlar eller bråkar med lagstiftaren. I mars 2015 grundade Caro Yagjian världens hittills enda mobila, feministiska nation Obsidia. Obsidia skiljer sig från de flesta andra mikronationer genom att den är ett matriarkat. Vem som helst kan ansöka om medborgarskap men alla officiella titlar innehas av kvinnor. Obsidia är en av de minsta mikronationerna eftersom landet är gjort av vulkaniskt glas som bara väger ett kilo och reser i en särskild väska med Yagjian. Hon bjuder in personer hon möter att ta på landet som existerar i gränslandet mellan feministisk teori och geografi. I Obsidia är HBTQ-personen normen till skillnad från i vårt demokratiska samhälle där denne tolereras, eller i mer auktoritära stater där

Carl Michael von Hausswolff och Leif Elggrens utopiska projekt kungarikena Elgaland-Vargaland har pågått sedan 1992.

FOTO: MICROWIKI

På en utställning på Christinehofs slott 2003 förklarade Ladonien krig mot Sverige. Enligt den statsvetenskapliga hypotesen "demokratisk fredsteori" så går två demokratiska länder inte i krig med varandra (det finns under 1900-talet några undantag t.ex. Libanon-Israel 1967, men generellt stämmer det).

Ladoniens utveckling mot en mer militariserad och fascistisk/auktoritär riktning är inte unik för landet, utan snarare en del av ett mönster för mikronationer. Den enes utopiska dröm kan visa sig vara den andres mardröm. Det är något som ofta tar sig uttryck i mikronationer som försöker ge sig in på ett demokratiskt spår – demokratins öppenhet blir oftast ett bekymmer för mikronationens initiala mål.

Deltagare på MicroCon 2017. Till höger i första raden, i blå och rosa kläder, ses Caro Yagjian från mikronationen Obsidia.

Hela mikronationen Obsidia rymms i en väska.

FOTO: TT BILD

denne ofta betraktas som paria. Caro Yagjian har fått kritik för att Obsidia är diskriminerande men hon håller snarare upp sitt land som en skrattspiegel mot samhället.

I Ladonien förekom det inledningsvis öppna val till vissa ceremoniella roller, skaparna av landet ville inte bygga en auktoritär nation. Öppna och allmänna val är givetvis inte allt som gör ett land till en demokrati men de är en förutsättning. I de ladonska valen 2018 togs dock allmän rösträtt bort och viktiga poster utses nu istället av ett råd. Anledningen till förändringen är ett typiskt auktoritärt argument, att folket röstat fel i det val som föregick, det sades också att det skett valfusk.

Detta är en klassisk strategi för att nedmontera det folkliga inflytandet när folket väljer "fel". Strategin är välkänd i Ryssland, den testades senast i USA 2020 och den testas även i Sverige av dem som vill nedmontera demokratin. Signalerna att Ladonien inte är ett land med demokratiska ambitioner har funnits länge för den som letar.

Det finns i historien också exempel på när konstnärer försökt att grunda verkliga stater, med konsten i centrum. Att sätta konsten och estetikerna i centrum – istället för människan – är ju dock som att sätta vilken utopistisk ideologi som helst i centrum. Det kanske värsta historiska exemplet på en sådan kortlivad småstat med höga estetiska ambitioner är Fristaten Fiume (1920–1924) numera Rijeka i Kroatien.

I centrum för övertagandet av Fiume är Gabriele D'Annunzio, en välkänd författare och poet verksam i Italien och Frankrike vid tidigt 1900-tal. Vid tiden var han väletablerad, hade skrivit librettot till en tonsättning av Leonard Bernstein och hade ett brett nätverk bland kontinentens intellektuella. Under första världskriget hade han lyckats övertyga Wilbur, en av de berömda bröderna

"I Obsidia är HBTQ-personen normen till skillnad från i vårt demokratiska samhälle där denne tolereras, eller i mer auktoritära stater där denne ofta betraktas som paria."

Seasteading är ett utopiskt libertarianskt projekt för att bygga semipermanenta städer till havs, i internationellt vatten med nya socioekonomiska normer och eget rättssystem.

Kulturmannen och flygesset Gabriele D'Annunzio övertygade 2000 italienska soldater att följa honom och ockupera staden Fiume.

FOTO: WIKIPEDIA COMMONS

FOTO: TT BILD

FOTO: SHUTTERSTOCK

Ladonien är en mikronation skapad av Lars Vilks 1996. Staten är en "remoni", en republikansk monarki som har både kungligheter och president.

både upplägg på massmöten, romska hälsningar och kläderna till den hemliga polisen Svartrockarna från D'Annunzios experiment i Fiume. Så om Mussolini var Jesus för den italienska fascismen var D'Annunzio Johannes Döparen.

Wright, som lyckades med konststycket att flyga för första gången, att sälja sitt plan till Italien, något han fått stor uppskattning för. Han hade själv lärt sig att flyga av just Wilbur Wright.

I ett maktvakuum efter första världskriget lyckades kulturmannen och flygesset D'Annunzio övertyga 2 000 italienska soldater att följa honom och ockupera Fiume. De intog staden utan speciellt mycket motstånd. D'Annunzio skrev en visionär konstitution för landet, i centrum skulle musiken och estetiska värden stå och genomsyra samhället. Staten delades upp i korporationer, och på mornarna genomfördes kollektiv yoga. Under en tid utmanade D'Annunzio Mussolini som potentiell ledare för fascisterna men han lyckades inte knipa den bruna ledartröjan. Däremot inspirerades Mussolini starkt och importerade

Kan då mikronationen oberoende om det är en utopi, dystopi eller heterotopi lära oss något om demokratin i Sverige idag eller kanske ge nytt syre till densamma? Vad är det i vårt västerländska samhälle som gör att män i så stor utsträckning drömmer om medaljer och streck på axlarna? Vi har yttrandefrihet, näringsfrihet och föreningsfrihet, men tydligen räcker inte det för alla att uttrycka sin identitet. Cirka tre fjärdedelar av skapare av mikronationer har varit män, och vanligast är att sätta en Kaddaffistylad presidentgeneral i centrum, även om det förekommer andra estetiska ramar.

Det jag menar att vi framför allt kan lära oss av mikronationerna och deras simuleringar av länder är hur svårt det är att driva ett land, särskilt en demokrati. Att bygga ett system – demokrati – vars grundläggande idéer är att "vi kanske har fel", och där vi håller ledare ansvariga och regelbundet väljer nya, är väldigt utmanande. Det verkar inte

vara intuitivt, i alla fall inte hos dem som väljer att skapa mikronationer. Och trots återkommande löften från initiativtagare till mikronationer och liknande initiativ om deras potentiella bidrag till ett konstruktivt experimenterande med formerna för kollektiv styrning av det gemensamma så blir de för mig snarast en berättelse och en påminnelse om hur vi inte ska göra saker om vi vill ha ett inkluderande och experimenterande samhälle.

Den sista mikronationen har ännu inte sett världens ljus. Behovet att manifesteras en utopisk idé som de tror slår alla tidigare kommer alltså att finnas. De flesta kommer vara kuriösa format, men något kanske kan bli nästa Fiume. En sådan mikronation som i detta nu håller på att födas fram är Seasteading. Landet existerar i lång tanketradition som sträcker sig tillbaka till Buckminister Fullers och Shoji Sadaos koncept om flytande städer på 1960-talet. Det formatet har nu utvecklats och institutionaliserats som det flytande libertarianska drömsamhället Seasteading. De som driver detta ser havet som den sista vilda platsen och vidderna där medborgarna kan leva fria. Projektet är delfinansierat av techmiljadären Peter Thiel som tillsammans med Elon Musk grundade PayPal.

De två första medborgarna flyttade in som hastigast under 2019, paret Chad och Summergirl som uppförde ett slags bostadspodd på den thailändska kusten där de bodde en kortare period. Boendet fick avbrytas då myndigheterna hade hört att Chad i en poddcast sagt att detta var ett eget land. Att utmana den thailändska statens gränser är ett brott som kan innebära dödsstraff. Chad och Summergirl fick fly hals över huvud och tog sig med segelbåt till Singapore. Nu har de flyttat till Panama där de planerar att bygga sitt nya havshus.

Demokratin är beroende av konsten. Konstens oberäkneliga natur trycker på ömma tår och öppnar för verderkvickande samtal om olika typer av gränser och vad det öppna samhället står för.

Konsten är däremot inte beroende av demokratin. Konst finns i alla mänskliga samhällen från förhistoriska till alla typer av samtida exempel.

Men i de samhällen där man sätter en enskild ideologi som till exempel estetiken överst kommer man snart att utveckla förtryckande mekaniker mot de avvikande. ●

Photo by Alexander Grey on Unsplash

För att du vill dela med dig av din passion.

Bli kulturskolepedagog.

I vår ger vi flera kurser på halvtid och halvdistan. Anmäl dig senast 17 oktober.

su.se/did/kulturskoleklivet

Institutionen för ämnesdidaktik

Stockholms
universitet

KONSTEN ATT GÖRA SKILLNAD

Demokratin ska både bekräftas och hedras, vara en källa till stolthet, men samtidigt också till ständig kamp. Den är vårt bräckliga och ömtåligaste av styrsystem och samtidigt historiens klart starkaste och mest åtråvärda. KONSTNÄREN har till valet 2022 bjudit in ett antal konstnärer att reagera på demokratis paradoxer och mekanismer, så som de borde vara eller som de är, utifrån sina verk eller sina perspektiv. Konstnärers mångfasetterade erfarenheter och visioner kan på detta vis bidra till att förändra politiken, inte minst samtalet om det gemensamma och personliga och de historier och mekanismer som i demokratis namn ständigt behöver belysas.

Utställningen *Ararat* visades på Moderna museet år 1976.

NILS CLAESSON

Rösta Ararat 2022

JAG RÖSTAR PÅ att konstens uppgift är att föra utopin till makten och kämpa mot samlad destruktiv dårskap som förstör hela världen och dess framtid. Det är den enda rösten som är värd något. Den som också hörs alla de dagar det inte är val.

Just nu vill jag rösta på berget Ararat.

Jag vill lägga min röst på överlevnadens berg.

Jag lägger min röst på att göra om utställningen *Ararat* som visades på Moderna museet år 1976, men denna gång under helt nya förutsättningar. Istället för Moderna museet blir det Katrineholm. I ETC Solpark. Varför då? För att det behövs fungerande exempel på hållbar energiproduktion, bostadsbyggande, odling och resursanvändning nu inför valet 2022. Vi behöver kort sagt inte flera dystopier i en tid då verkligheten ter sig alltmer skrämmande.

Solparken är ett exempel på att det går att bygga

alternativ i dagens samhälle: Här finns solceller i olika generationer samt hus och byggnader med ett enda syfte – att skapa en hållbar energiproduktion. Här finns också odlingar och experiment med att bygga hållbart utan att använda betong. Solparken är en gestaltad idé i trä, biokol, apparater för att producera energi och ett kunskapscenter för att göra själv. Det är en blandning av Cyklopen i Högdalen, Christiania i Köpenhamn och en byggmarknad.

UTOPIN BEHÖVER KONSTEN. Den konst som jag brinner och röstar för och som rör sig i gränslandet mellan konst och samarbeten med utomkonstliga verkligheter. Jag röstar på Ararat 2.0. På överlevnadens berg. Jag röstar också på konstnärlig forskning.

År 1976 var Moderna museet på Skeppsholmen ▶

Ur verket *Skogen kallar* av Malin Arnell och Åsa Elzén.

FOTO: RICARD ESTAY

omringat av en by med experimentella och gränsöverskridande projekt. Araratutställningen jämställde konst, arkitektur, ekologisk teknik och pedagogik i ett enda myllrande samarbete. I att skapa öar av praktiskt fungerande kunskap. En intervju med arkitekten Varis Bokalders ger fler detaljer kring utställningen:

”Initiativet kom från konstnärer, arkitekter, humanister, tekniker och hantverkare utifrån deras övertygelse om att diskussionen om ett uthålligt framtida samhälle behövde breddas till ett tvärvetenskapligt möte mellan konst, teknik, forskning och praktisk erfarenhet.” Namnvalet var en förkortning av Alternative Reseach in Architecture, Resources, Art and Technology och samtidigt en anspelning på behovet av att ”börja om från början” – enligt första Mosebok strandade Noaks Ark på berget Ararat och undkom därmed syndafloden.”

Ett av resultaten av Araratutställningen var bildandet av Kapsylen – ett kollektivt ägt hus med en rad olika verksamheter som än idag blandar konst, hantverk, kultur och politik på Tjärhovsgatan i det inre av Södermalm i Stockholm.

Jag röstar också för att dra upp all folkhemsnostalgi med rötterna. Kyligt, klart och genom att medvetet sudda ut gränser mellan olika discipliner kan utopiska mer eller mindre fungerande modeller för framtiden, dess energiförsörjning, produktion, bostadsbyggande, odlande och kunskapande växa fram. Förutsättningslöst utan för

FOTO: MODERNA MUSEET

Ararat.

många blinkningar och ängsliga tillbakablickar på ett raserat socialdemokratiskt samhällsbygge som förvandlats till ett nyliberalt experimentland. Nu gäller det att göra och tänka stort, för det är sent på jorden. Låt Per Albin Hansson vila i frid. Jag röstar för att verka i Ararats anda alla dagar som det inte är val. Jag röstar på att odla nya grödor och att arbeta tillsammans hur svårt det än är. Jag röstar också på att inte sitta och vänta på den stora finansieringen utan börja här och nu med de resurser som finns. Jag röstar på en konst som blir till utan att invänta olika myndigheters bifall. Jag röstar på en slagpålig och envis konst. En konst som växer med ogräsets vitalitet. Jag röstar på Ararat 2.0.

JAG RÖSTAR PÅ Konstfrämjandet Kraft, en lokalavdelning av Konstfrämjandet, med inriktning på konst, hållbarhet och utopi, som verkar för att genomföra konstprojekt i gränslandet mellan samtidskonst, ekologi, konsthantverk och utopiska visioner. Jag röstar också på att bjuda in forskare av olika slag, liksom konstnärliga högskolor, till Ararat 2.0. Jag röstar på Ararat alla dagar som det inte är val, och jag röstar också på en poet som heter Emil Boss. För att Emil Boss är verksam i SAC som är den enda fackföreningen i Sverige som organiserar papperslösa arbetare. Jag röstar också på *Skogen kallar* som är ett konstverk av Malin Arnell och Åsa Elzén där en bit skog tagits ur produktion och blivit en fristad för experiment. Det ser ut som en helt vanlig skog, men det är det inte. Jag röstar på Ararat 2.0, på att bygga modeller och låta konsten vara ett sätt att föra utopin till makten. ●

Nils Claesson är konstnär och forskare verksam i Stockholm, med en doktorsexamen i fri konst. Knuten till Stockholms konstnärliga högskola (SKH). Curator för den andra sommarutställningen i rad i Solparken i Katrineholm, styrelseledamot i konstfrämjandet Kraft, är med och driver galleri Tegen2 samt sitter i styrelsen för Bildupphovsrätt.

NASIM AGHILI

Viktigt att vi väljer varandra

Safar är en performanceserie i det offentliga rummet, skapat av duon aghili/karlsson där samtal mellan aktivister, tänkare, häxor och konstnärer äger rum under en resa från centrala Stockholm till duons ateljé på landsbygden. KONSTNÄREN har talat med dem om konsten, politiken och helande ritualer. Safar betyder resa på persiska.

Varför Safar?

– *Safar* växte fram när vi ville göra ett projekt som både var i dialog med dikotomin stad och land och teoretikern Jack Halberstams idéer om queer anarki. Vi letade efter tillstånd och berättelser om utopiska verkligheter. Tänkare, aktivister och konstnärer som praktiserar verkligheter som ofta beskrivs som utopiska. Utopiska som i att de är överkliga. I första delen bjöd vi in två amerikanska gäster – Jess Myers, stadsplanerare och konstnär från New York som vi mötte under vårt residens på Iaspis, och konstnären och forskaren Mimi Onuoha. Efter den första delen följde fyra till med konstnärerna och/eller aktivisterna Zafira Vrba, Tom of Tottenham, Carmen Blanco Valer, Malin Holgersson, Ellen Nyman, Ada Kästel, Sam Hultin och Judith Kiros. Det är alltid två inbjudna gäster. Ibland känner de varandra väl, ibland ses de för första gången.

Berätta om verket!

– I *Safar* åker våra inbjudna gäster tillsammans med oss i teamet (aghili/karlsson plus fotografer) och ett antal medresenärer från t-centralen till vår ateljé på landsbygden utanför Södertälje. När vi reser i offentliga rummet och ger rum åt samtal kring olika ämnen såsom institutionell rasism, transaktivism, urfolkskamp och det storslagna i att välja solidariteten har vi med oss medresenärer både IRL och via en livesändning som sker under hela resan. Utöver dem som valt att följa med på resan möter vi även resenärer i kollektivtrafiken eftersom vi i *Safar* reser med pendeltåg och buss. Vissa av dessa oväntade besökare sätter sig närmre, följer samtalen och låter sig själva överraskas. Samtalen blir alltid intima trots att de är helt offentliga. Resan avslutas med en middag i

vår ateljé. Att resans mål är stadens yttersta gräns destabiliserar centrum och periferi.

Hur skulle ni beskriva ert arbete med politiska och moraliska frågor genom konsten?

– aghili/karlssons arbete kretsar ofta kring situationer och möjliga verkligheter som istället för att direkt kritisera rådande ordningar snarare befinner sig i rörelser eller manifestationer utanför de normativa rummen. Vi tror på det mellanmännsliga mötet och jobbar inte sällan med helande ritualer. Eftersom mycket av vårt arbete kretsar kring erfarenheter av att leva i olika former av exil är skapandet av sörjbarhet ofta centralt. Sörjbarhet som i ett begrepp och ett görande som i dialog med Judith Butler iscensätter andra speglingar och identifikationer än dem som på våldsamma sätt osynliggör vissa människors existensberättigande genom exempelvis krig eller kolonisering. En stor del av vårt arbete är baserat på samarbeten eftersom vi också tror på systemskapets kraft. Nu mer än nånsin behöver vi hålla samman till skillnad från att se på varandra som konkurrenter.

Hur ser ni på mer direkta aktivistiska och politiska påverkansmetoder i kontrast mot konstens och kulturens möjlighet att influera människor?

– Jag (Nasim) har mitt ursprung i en diktatur. Konstnärer, journalister och tänkare har alltid ►

VERK

SAFAR
Performative
talk1: Mimi
Onuoha +
Jess Myers,
2020

FOTO: STEFAN ENGDAHL

FOTO: FARID BANIHASHEMI

VERK

SAFAR
*Performative
 talk2: Carmen
 Blanco Valer +
 Malin Holgers-
 son, 2020*

hittat indirekta sätt att direkt tala och influera. Konsten är oundgänglig. I Sverige tar vi ofta konsten för given och går resignerat med på myterna om den som märkliga, världsfrånvända hälsningar från en liten privilegierad grupp (konstnärerna). För oss har det varit en viktig påminnelse att jobba utanför Sverige och Europa och i sammanhang där konsten inte bara velat ha bekräftelse från sina egna, utan vill vara en angelägenhet för de människor en känner sig förankrad i och tar ansvar för. Konsten har nämligen en förmåga att kunna möjliggöra de där ögonblicken där andra ordningar än dem som erbjuds kan existera. Kan drömmas om. Kan börja ta form. Det är bara konsten som har modet att existera i former som inte är definierade. Det är därför väldigt viktigt att genom konsten ständigt ifrågasätta de ramar som erbjuds och presenteras som naturliga. Kanske resulterar inte konsten i direkt påverkan i en viss fråga, men den har störst potential i att skapa gemenskaper som kan tänka nytt och fritt, och detta är egentligen grunden för alla typer av förändring.

Vilka projekt och frågor arbetar ni med framöver?

– Vi arbetar just nu med projektet Tal till nationen i samarbete med bland andra Konstgruppen Ful, musikern Sara Parkman och kulturcentret Ställbergs gruva. Projektet är antinationalistiskt och handlar om konstnärlig frihet och diskuterar det fria ordet både före och efter valet. Parallellt har vi två olika gestaltungsuppdrag och ser fram emot att jobba med det nya verket *Reorientations*. Det är en fortsättning på *Safar* och är en performansserie som görs med inbjudna konstnärer från Mexiko, Indonesien, Sápmi och Sverige som

utifrån den queera och postkoloniala filosofen Sara Ahmeds idéer om att orienteringspunkter skapar situationer och rumsliga gemensamheter som orienterar oss bort från rådande hierarkiska (och våldsamma) interaktioner. *Reorientations* kommer precis som *Safar* att kunna upplevas digitalt och/eller IRL och tar återigen sin start i det offentliga rummet och vår arbetsplats och publika plattform på landsbygden utanför Södertälje. I projektet ingår även ett första prov av ett konstnärdrivet residensprogram för konstnärer som intresserar sig för frågor såsom dekolonialitet, odling och rituella performativa praktiker. Verket får sin början i workshoppar där vi efter ett pandemiskt avbrott återigen får möta *Safars* första gäst, nämligen stadsplaneraren Jess Myers (USA). Tillsammans ska vi göra ett arbete kring ”regional solidaritet”, ett begrepp som står i opposition till dikotomin stad-land (urban-rural).

Vilka är era tankar kring valet (som är tre veckor bort när denna intervju görs)?

– När vi svarar på den här frågan har valet fortfarande inte hänt. Vi har ännu inte fått en sverigedemokratisk kulturminister och kan fortfarande göra antirasistiska och queera verk. Vi kan till och med göra dem med stöd från staten och i offentliga rummet. Kulturbudgeten har inte begränsats till minimala nivåer som bara kan användas för att finansiera nationalromantiska kulturarvsprojekt utan hänsyn till armlängds avstånd, och genusvetenskapen är fortfarande ett etablerat ämne på våra högskolor och universitet. När vi svarar på den här frågan kan vi fortfarande prata om att vi är oroliga för att den konstnärliga friheten är hotad utan att möta argumenten att den fortfarande finns men att det bara råkar vara så att just den här konsten är för dålig, för irrelevant, för intern. Saker kan fortfarande kallas för sina riktiga namn och vi har inte vänt varandra ryggen för att vi slåss om smulorna som populisterna glömt att sopa bort. Det här valet kan förändra allt. Frågan är om svenska konstnärer och andra som alltid litat på de statliga institutionerna kan se och agera om mardrömmen slår in. Kanske kommer vi att behöva skapa nya system för överlevnad. Viktigt då att vi väljer varandra.

Robert Stasinski

aghili/karlsson är samarbetet mellan den svensk-iranska konstnären, dramatikern och regissören Nasim Aghili och den svenska konstnären och trädgårdsmästaren Björn Karlsson.

MÅNS WRANGE

Förskjutningen av det konstpolitiska samtalet

I en rad konstprojekt har Måns Wrangle undersökt hur åsikter och värderingar skapas, påverkas och manipuleras. För KONSTNÄREN reflekterar han över den värderingsmässiga och retoriska glidning som begrepp som "mångfald", "identitetspolitik" och "konstnärlig frihet" har genomgått i den offentliga debatten.

I KULTURPOLITISKA SAMMANHANG brukar kulturens betydelse för det demokratiska samhället framhävas. Ganska sällan definieras hur. Förmodligen åsyftas konstens presumtiva förmåga att problematisera givna sanningar, lyfta fram nya perspektiv och skapa diskussion. Trots denna politiska potential har bildkonst, liksom de flesta andra konstformer, under lång tid varit mer eller mindre osynlig i den politiska diskussionen. Men i det senaste decenniets polarisering av det offentliga samtalet med en successiv förskjutning av samhällsdebatten, från välfärds- och fördelningspolitik till värderingsfrågor, har konst alltmer hamnat i centrum.

Det mediala fokuset ligger dock inte på konst som utforskar politiska frågor. När fokus tidigare låg på "konstskandaler" med anklagelser om exempelvis lagbrott, slöseri av skattemedel eller moraliska överskridanden, är det idag *kulturkriget* med konfliktlinjer som berör till exempel kön/genus, sexualitet och etnicitet/ras som får det stora utrymmet i offentligheten.

I dessa frågor har det också skett en gradvis förskjutning i de värderingsmässiga positionerna hos den svenska kultur- och medieoffentligheten på såväl den traditionella höger-vänsterskalan som GAL-TAN-skalan. Ett symptom på denna utveckling är betydelseglidningen av vissa centrala begrepp. Fram till för ett antal år sedan var majoriteten av de etablerade politiska partierna, liksom kultur- och medievärlden, oreserverat positiva till begreppet *mångfald*. Samtidigt som negativa termer som *främlingsfientlighet*, enbart tillskrevs

sverigedemokrater, nynazister och personer som ansågs extrema.

På senare år har den etablerade kultur- och medieoffentlighetens självbild som fördomsfri och "färgblind" i allt högre grad börjat problematiseras. Dels genom teorier som hävdar att diskriminering av de kroppar som inte motsvarar majoritetssamhällets normer (som jag själv representerar) också på ett strukturellt plan genomsyrar hela samhället, så även kultur- och medievärlden. Dels genom kunskapen om att även Sverige har en kolonial och tillika ouppgjord historia.

Denna kritik i kombination med krav på reella åtgärder mot strukturell diskriminering har nu mötts av en backlash som liknar den som drabbade feminismen. Till exempel har begreppet mångfald börjat tappa sin positiva laddning i den politiska debatten, och i flera sammanhang ställs det i motsatsförhållande till "yttrandefrihet" och "konstnärlig frihet". Först med detta var ytterhögern, som tidigare inte haft någon större respekt för dessa principer, men som börjat använda begreppen som signalord för rätten att kränka minoriteter. Den konservativa högern hakade sedan på där "mångfald" och "kulturelit" ställdes mot "verklighetens folk", och därefter har den värderingsmässiga devalveringen av mångfaldsbegreppet fortsatt vänsterut.

ETT AKTUELLT EXEMPEL är debatten som följde rapporten *Så fri är konsten*, av Myndigheten för kulturanalys, där just kraven på mångfald och jämställdhet utmålades som det stora hotet mot konstnärlig frihet. En slutsats som den socialdemokratiska kulturministern tog ad notam och sonika strök mångfalds- och jämställdhetsmålen för Filminstitutets bidragsgivning.

En diskussion om hur dessa mångfalds- och jämställdhetskriterier ska formuleras är viktig, och det är på tiden att den konstnärliga friheten lyfts fram och stärks i kulturpolitiken. Men vems

konstnärliga frihet är det som premieras när målen med mångfald och jämställdhet stryks? Det räcker med att gå tillbaka ett par decennier för att se hur homogen den offentligt finansierade kulturvärlden var innan dessa krav började ställas.

Den största risken för politisk styrning som pekas ut i rapporten handlar dock inte om skrivningar om mångfald och jämställdhet, utan om en understundom total avsaknad av armlängds avstånd på kommunal och regional nivå. Där beslutar de politiska partierna inte sällan om det konstnärliga innehållet i lokala konsthallars utställningsprogram, liksom vilka konstnärer och projekt som ska tilldelas uppdrag och finansiellt stöd. Denna politiska styrning har det dock skrivits avsevärt mindre om.

ETT BEGREPP SOM mer än något annat står i centrum för kulturkriget är *identitetspolitik*. Begreppet definieras sällan i debatten utan får täcka diverse fenomen och företeelser som ordets användare är kritiska mot: Från cancelkultur, triggervarningar, animerade diskussioner om ”vem som får tala om vad” till akademiska teorier som postkolonala studier, queerteori, kritiska vithetsstudier och intersektionalitet. Identitetspolitik används i dessa fall uteslutande normativt och pejorativt, där enbart påklistrandet av termen på något eller någon fungerar som implicit kritik.

Kulturkrigets frontlinje är nu inte enbart den publika konst- och kulturscenen, utan kanske i högre grad inom universitetsutbildning. I samband med #metoo fick sexism och sexuella trakasserier på högre utbildningar stor medial uppmärksamhet, och de studenter som vittnade om övergrepp blev rättmätigt benämnda som visselblåsare. Men när studenter kritiserar sina utbildningar för bristande arbete mot strukturell rasism blir de kallade för ”aktivister” och oftast i negativ bemärkelse. Lärare och högskolor som arrangerar kurser som anlägger perspektiv från ovannämnda teorier och som arbetar med att reformera den hierarkiska mästare-lärjunge-modellen utifrån ett normkritiskt perspektiv anklagas i media för ”ideologi” och ”indoktrinering” med åtföljande hat och hot.

EFTERSOM JAG LÄNGE arbetat på flera konsthögskolor har jag sett denna utveckling på nära håll. Nu senast som rektor för Kunsthøgskolen i Oslo där jag anställdes med ett program för demokratiserings- och jämlikhetsreformer som skulle genomsyra hela verksamheten, från rekrytering

av studenter och lärare, undervisningsmetoder och innehåll till ett aktivt antidiskrimineringsarbete, med visselblåsarfunktioner, oberoende studentombud och internutbildning för studenter och personal.

I början mottogs reformprogrammet positivt i media då Kunsthøgskolen innan mitt tillträde hade skakats av en #metoo-skandal. Men då BLM-protesterna bröt ut 2020 och jag offentligt stödde ett stort studentupprop mot strukturell rasism svängde opinionen och samma reformer som hade inletts blev nu kritiserade som identitetspolitik, då de innehöll planer som i nästan samtliga delar sammanföll med studenternas upprop.

Efter ett halvårs mediedrev som kulminerade i att den före detta norska borgerliga kulturministern kritiserade mig och studenterna, insåg jag att det, trots starkt stöd från studentkåren och en stor grupp lärare, inte skulle gå att genomföra de reformer jag hade blivit vald på. Jag tog då min hatt ock avgick i protest mot det konservativa politiska klimatet.

KRITIK MOT ENSKILDA aktioner och akademiska teorier som slentrianmässigt klumpas ihop som ”identitetspolitik” kan vara helt legitim. Men varför verkar så få av meningsmotståndarna ens ha gjort ansatsen till research då deras argument inte sällan innehåller missförstånd eller rena vantolkningar? En fördjupad diskussion i Sverige går förvisso att finna i ett flertal tidskrifter, poddar, konstprojekt och vissa medier, men i den samlade medieoffentligheten som når majoriteten av befolkningen utgör de endast en bråkdel jämfört med den kategoriskt fördömande majoriteten. Frågan är vad denna förenklande bild av vår tids sociala rättvisefrågor får för konsekvenser för den offentliga debatten som de flesta i kulturvärlden anser så grundläggande för det demokratiska samhället.●

Måns Wrangle är konstnär och har tidigare bland annat varit professor på Konstfack och rektor på Kungliga konsthögskolan i Stockholm och Kunsthøgskolen i Oslo. Sedan drygt tio år arbetar han med projektet The Scandal Syndrome som undersöker konst i förhållande till politisk populism.

Tori Wrånes

BIG WATER

24 SEP – 12 FEB

MOTHER COURAGE AND HER CHILDREN

PERFORMANCE
FILM
LJUDVERK

24 SEP – 12 FEB

Fri entré | ① Universitetet | www.acceleratorsu.art

Accelerator drivs av Stockholms universitet och stöds av Magasin III
Museum for Contemporary Art samt Familjen Robert Weils Stiftelse.

ACCELE
RATOR

Stockholms
universitet

Konstnärernas Riksorganisation.

FOTO: SARA EDSTRÖM

KRÖNIKA

Om politiker är överens om konstnärerna, varför händer ingenting?

INFÖR VALET HAR vi hört partiernas kulturpolitiska talespersoner enhälligt utropa konstnärlig frihet och armlängds avstånd som grundläggande för ett demokratiskt samhälle. Vi har hört dem säga att det är absolut väsentligt att konstnärer ska ha vettiga villkor och rätt att ta del av trygghetssystemen på samma sätt som alla andra skattebetalare. Det råder heller ingen som helst tvekan om att barn och unga ska erbjudas möjlighet både till eget skapande och att ta del av professionell kultur.

Så, varför händer då ingenting? Vi dras år efter år med dåliga villkor och stångar våra huvuden blodiga för att förklara att vi utför ett arbete och besitter kompetens och att vi inte kan leva på luft allena.

Från flera politiker har vi på senare tid hört att vi kulturarbetare borde kunna "stå på egna ben" och vill därigenom inte kännas vid att det råder full konsensus i Sveriges riksdag att vi ska ha en offentligt finansierad kultur för att uppnå de kulturpolitiska målen. Är det bara människor som får sin inkomst inom privat sektor som anses stå på egna ben och vara fullvärdiga medborgare? Vad säger vi om alla dem som har sina yrken inom offentlig sektor? Är de sålunda är bidragsberoende allihop? Självklart inte. Lika självklart är att inte heller vi konstnärer och kulturarbetare är det.

Vi utför det som samhället efterfrågar. Men det gäller att förstå vad denna efterfrågan består av. Det kliar i fingrarna på alltför många politiker som vill styra och kontrollera vilka uttryck konsten ska få ta sig. Men det är ju faktiskt exakt den

fria konsten som efterfrågas, av en högst grundläggande anledning.

Så himla överens är vi om detta att det står inskrivet i grundlagen: "Yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett *fritt konstnärligt skapande*" (min kursivering).

Konstnärerna måste tillåtas vara samhällets kanariefåglar. Vid minsta antydning till censur och inskränkningar så reagerar vi. Och det måste vi göra. Inte för vår egen skull, inte för att vi ska få stå och kludda vid våra stafflier, utan för själva demokratins skull.

Eftersom en stor del av våra uppdragsgivare är offentligt finansierade så är vår förmåga att "stå på egna ben" avhängig vettiga ersättningar från det offentliga. Den segslitna myten om att vi kulturarbetare lever på bidrag måste få ett slut. Inför valet svarade alla partier enhälligt JA på vår fråga om huruvida vi ska ha skäliga ersättningar, framför allt genom MU-avtalet. Men endast två av dessa partier svarade samtidigt ja på frågan om det ska skjutas till mer pengar för att leva upp till det. Det går inte ihop. ●

Sara Edström
konstnär och riksordförande
Konstnärernas Riksorganisation

Ju fler vi är, desto kraftigare är vår röst. Bli medlem du också!
www.kro.se

Strategi för hållbar utveckling av företag inom kulturella och kreativa näringar

Den 5 augusti la utredningen Kreativa Sverige fram sitt betänkande med ett förslag på en nationell strategi som ska "främja hållbar utveckling av de kulturella och kreativa näringarna i hela landet under en kommande tioårsperiod". Eva Månsson, verksamhetschef Konstnärernas Riksorganisation, som varit KLYS representant i utredningen Kreativa Sverige, förklarar hur strategin kan vara intressant för bild- och formkonstnärer.

I kulturpolitiken utelämnas ofta frågor om till exempel moms, skatt, avdrag för inköp av konst, trygghetssystem, offentlig upphandling och immaterialrätt/upphovsrätt. Detta är frågor som är viktiga för konstnären som enskild företagare, men de behandlas inom andra politikområden än kultur och andra departement ansvarar för dem. Det har därmed skapats ett glapp som försvårat

möjligheterna att få gehör för de problem som många företag i branschen tampas med. En central målsättning i strategin är därför att staten ska agera mer koordinerat.

Ett av förslagen är skapandet av en interdepartemental grupp på Regeringskansliet för att arbeta övergripande. Ett annat förslag är att arbeta löpande med att förbättra och producera statlig statistik för de kulturella och kreativa branscherna och på så vis skapa en gemensam kunskapsutveckling. Strategin understryker att ett starkt immaterialrättsligt skydd, och att det råder goda förutsättningar för kreatörer och kulturskapare, är en viktig förutsättning för de kulturella och kreativa företagen. Den trycker också på att offentliga aktörer behöver höja sin kunskap om hur värden skapas i kulturella och kreativa företag, att det traditionella

innovationsbegreppet behöver breddas samt att näringslivsstöden anpassas till produktionen i kulturella och kreativa företag. Strategin knyts även till Agenda 2030 och målen för hållbar utveckling.

Det är viktigt att framhålla att sektorn innehåller en bredd av företag med olika behov och drivkrafter, från dem som drivs med vinstsyfte till dem som drivs med helt andra värden. Alla insatser kommer inte att passa samtliga företag i sektorn, men vi hoppas att det kan skapa bättre förutsättningar och förståelse för att bedriva ett långsiktigt hållbart konstnärskap. Konstnärernas Riksorganisation kommer tillsammans med KLYS fortsatt att bevaka hur förslagen i strategin utvecklas.

Eva Månsson

Ann Eringstam - The course of nature. ©Ann Eringstam/Bildupphovsrätt (2022)

18.6 – 30.10
SAMTIDIGT
KENNETH ABRAHAMSSON
& EMELIE RÖNDAHL

19.11 – 19.2 2023
THE COURSE OF NATURE
ANN ERINGSTAM

Öppettider
Tisdag - söndag kl 11-17
Onsdag kl 11-20
hallandskonstmuseum.se

Hallands ●
Konstmuseum
Halmstad

Konstnärernas Riksorganisation
c/o Nationalmuseum

**Fler utställningsplatser
för konsthantverk**

Panelsamtal, fredag 7 oktober
kl 14.30 -16.00

www.stockholmcraftweek.se

**STHLM
CRAFT
WEEK**
6 – 9 oktober 2022

Så stärker vi bild- och formkonstnärerna! Vår kampanj inför riksdagsvalet

Vi i Konstnärernas Riksorganisation jobbar oförtrutet för att föra upp de konstnärspolitiska frågorna på den politiska dagordningen. Som en del i det arbetet har vi inför årets riksdagsval tagit fram en kampanj under rubriken "Så stärker vi bild- och formkonstnärerna!" där vi lyfter en rad förslag till åtgärder för att förbättra villkoren för våra medlemsgrupper. Kampanjen består av ett program i fem olika delar som presenteras av fem personer från vår styrelse och vårt kansli. Den lanseras på en egen hemsida, val2022.kro.se, och i våra andra kanaler.

Som en del av kampanjen har riksdagspartierna fått besvara en enkät med 22 kulturpolitiska frågor, och på kampanjens hemsida kan du med hjälp av vår valkompass jämföra dina åsikter med riksdagspartiernas.

På hemsidan kan du också stötta kampanjen med din underskrift och bidra med en bild som kommer att ingå som en liten del av ett porträtt av den blivande kulturministern, och som kommer att överlämnas till denne tillsammans med underskrifter och vårt program när den nya regeringen har bildats.

Vi hoppas förstås att våra budskap och förslag ska höras av de politiker och myndigheter som arbetar med kulturpolitiken och att de ska göra avtryck i konstnärspolitiska sammanhang. För vi behöver en bra konstnärspolitik som förbättrar villkoren för bild- och formkonstnärerna.

Jon Brunberg
Kulturpolitisk strateg
och pressansvarig

Kampanjens budskap

Här är kampanjens fem budskap till politikerna. På kampanjens hemsida val2022.kro.se kan du läsa hela vårt program.

Bättre villkor för konstnärerna!

Bild- och formkonstnärerna har bland de lägsta inkomsterna av alla konstnärsgupper och hamnar ofta utanför trygghetssystemen. Vi kräver att deras villkor förbättras!

Konst är en del av samhället

Det går inte att tänka sig ett samhälle utan konst. Den finns överallt i våra gemensamma rum: på gator, torg, parker och lekplatser, i skolor, sjukhus och kyrkor. Vi vill se mer konst i våra livsmiljöer!

Värna den konstnärliga friheten!

Ett fritt konstnärligt skapande är en grundbult i demokratiska samhällen. Politiker kan besluta om anslagets storlek och kulturpolitikens inriktning men ska inte lägga sig i konstens innehåll. Denna princip kallas armlängds avstånd. Den måste försvaras!

Konst och konstnärer ska finnas i hela landet

Konstnärer ska kunna bo och verka i hela Sverige och alla ska kunna få tillgång till professionell bild- och formkonst. Men idag finns stora skillnader mellan olika delar av landet. Det vill vi ändra på.

Stärk konstnärerna som företagare

Konstnärernas företag utgör den kreativa kärnan som de kulturella och kreativa näringarna vilar på, men omfattas sällan av näringslivspolitiska åtgärder. Vi behöver en näringspolitik som gör hållbara konstnärskap möjliga.

Demokratikamp i Almedalen

Demokrati är ett ständigt pågående och krävande arbete. Likt Sisyfos baxar vi upp våra demokratiska stenbumlingar till bergets topp om och om igen. Samtalet måste ständigt vara i rörelse.

Konstnärernas Riksorganisation var i somras på plats i Almedalen för att diskutera konstnärspolitik. Dagarna var fyllda av intressanta samtal, både på scen och vid sidan av. Vi arrangerade och deltog i seminarier, där vi om och om igen lyfte de specifika frågorna för just bild- och formkonstnärerna.

Pandemin synliggjorde kulturskarnas utsatta situation, inte minst de professionella bild- och formkonstnärerna som har låga och oregelbundna inkomster och ofta hamnar utanför

trygghetssystemen och näringspolitiska åtgärder. Det krävs kraftfulla åtgärder för att säkra ett livskraftigt konstliv i hela landet och samtidigt förbättra konstnärernas möjligheter till skäliga arbets- och avtalsvillkor.

Men den stora övergripande frågan är självklart demokratin själv. Vikten av ett fritt och öppet samtal.

Vi satt ett stenkast från Donners Plats och lyssnade på panelsamtalet "Är demokratin hotad?" när vi hörde ambulansens sirener utanför. Kort därefter nåddes vi av nyheten att Ing-Marie Wieselgren knivhuggits så illa att hon senare avled. Mordet är rubricerat som terrorbrott. Ing-Maries mördare ville åsamka än mer skada, han hade planerat

attacker på ytterligare personer, och hans mål var helt uppenbart att attackera samhällets demokratiska fundament. Mitt i det politiska minglet på Visbys idylliska, soliga gator skulle vi alla skakas i grunden och bli rädda.

Före mordet ska jag erkänna att jag gick omkring på politikerveckan och kände mig rätt frustrerad över hur svårt det är att nå igenom bruset med våra frågor. Men i och med det som hände så hamnade ju all denna frustration i skymundan och byttes istället mot en akut känsla av att värna just demokratiens sisyfosarbete. Vi samlar våra krafter och fortsätter baxa de konstnärspolitiska stenbumlingarna uppför berget.

Sara Edström

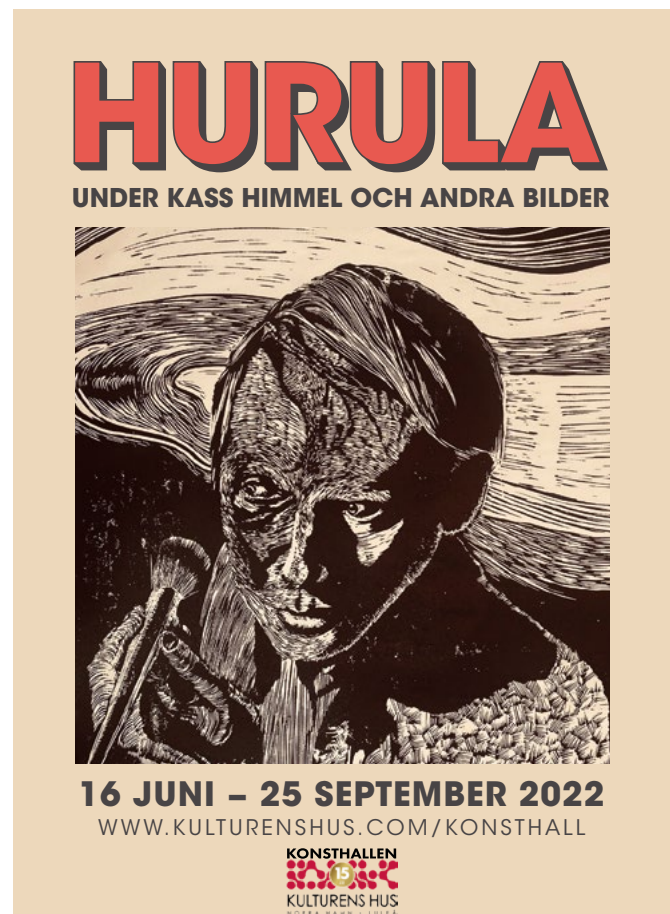
Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

KÄPPALA

För renare sjöar och skärgård

HURULA

UNDER KASS HIMMEL OCH ANDRA BILDER

16 JUNI – 25 SEPTEMBER 2022

WWW.KULTURENSHUS.COM/KONSTHALL

KONSTHALLEN
KULTURENS HUS
KUNSKAPEN SÖKER LÅTET

Bildupphovsrätt

Bildupphovsrätt företräder runt 150 000 bild- och formkonstnärer i hela världen. Vi skapar avtal för ersättning och ser till att kulturskapare får betalt när deras verk används. Bildupphovsrätt i Sverige drivs utan vinstintresse.

ÅSA BERNDTSSON

3 anledningar att ha koll på upphovsrätt i höst

När jag skriver detta vet jag inte hur det har gått i valet, pressläggningen för tidningen är i augusti. Men jag vet att oavsett hur vår nya regering ser ut så är det viktigt att EU:s upphovsrättsdirektiv skrivs in i svensk lag med fokus på direktivets syfte – att jämna ut den skeva maktställningen på den digitala marknaden så att vi bildskapare, bland andra, har en chans att överleva på våra skapande yrken.

Upphovsrätten är en hörnsten för all kreativ verksamhet, men ändå ifrågasätts den ständigt. Den ”är krånglig”, ”försvårar”, ”sätter käppar i hjulet” ... ”Varför kan man inte bara få använda allt hur man vill?” verkar en del tycka. ”Musiken är förkortad på grund av upphovsrätt”, sa rösten i lurarna när jag skulle lyssna på *Sommar i P1*. Nej, suckade jag för mig själv, kanske var musiken förkortad, men det var nog snarare på grund av ekonomiska skäl, att programmet valt att inte köpa rättigheterna för användningen.

Men om de nya lagar som är på gång blir som vi hoppas och jobbar för så kan en del förbättras både för bildskapare och konsumenter.

Detta är på gång i höst:

1. **Starkare ställning för upphovspersoner i avtalssituationer och på den digitala marknaden.**
2. **Större ansvar för plattformar där upphovsrättsskyddat material laddas upp.** Det blir som en frihetsreform för både

användare och upphovspersoner. Hittills har plattformarna lagt allt ansvar på användarna.

3. **Privatkopiering av stillbild föreslås ge rätt till ersättning.** I utredningen slår utredaren fast att bilder kopieras digitalt i stor mängd och att bildskaparna därmed bör ingå i systemet för privatkopieringsersättning. I en undersökning uppger hela 71 procent av respondenterna att de kopierat bild, att jämföra med 58 procent för ljud och 57 procent för text.

Just nu pågår flera lagstiftningsprocesser som rör upphovsrätt och där vi på Bildupphovsrätt och de andra bildorganisationerna jobbar hårt för att bildskaparna ska få ersättning när bilder används och kopieras digitalt. Förutom att vi besöker och skriver till politiker har vi två kampanjer igång: bildbetalt.nu som handlar om privatkopieringsersättningen samt stärkbildjournalistiken.nu som handlar om bildanvändande i presspublikationer.

En bra upphovsrättslagstiftning är grundläggande för att Sverige ska ha professionella bildskapare även i framtiden. Vi behöver en lagstiftning som på andra sidan förhandlingsbordet sätter företag som använder våra bilder så att vi får ersättning.

Åsa Berndtsson
ordförande
Bildupphovsrätt i Sverige

"Idiotiskt, men jag kände inte till IV under många år"

Upphovsrätt är grundläggande för all konstnärlig verksamhet, men kan ibland upplevas som krånglig. Vi ställde fyra snabba frågor om detta till en av våra medlemmar, Danilo Stankovic, konstnär och verksam i Malmö.

Hej Danilo! Varför är du medlem i Bildupphovsrätt?

– Jag blev medlem i Bildupphovsrätt redan när jag gick på Konsthögskolan och det uppstod en upphovsrättslig situation som behövde redas ut. Under åren som gått har det uppstått ytterligare en handfull sådana situationer, och medlemskapet känns som en skyddande hand, eller till och med en sköld, i vissa sammanhang.

Vad har du för förhållande till upphovsrätt?

– Den är jättevitig! Att

respektera upphovsrätten är skillnaden mellan bruk och missbruk av bilder, det är skillnaden mellan respektfullhet och respektlöshet mot mig som konstnär och upphovsperson. Spridningen av bilder på nätet gör att ens verk kan börja leva parallella liv som man inte har någon kontroll över.

Är det svårt att ha koll på sin upphovsrätt?

– Ja, ibland. Idiotiskt, men jag kände ju faktiskt inte till IV under många år! Men nu har jag registrerat mina offentliga verk hos er, och det är ju toppen. Jag får som en julbonus! Så det uppmanar jag alla kollegor att göra – registrera era verk så ni får de pengar ni har rätt till.

Vad jobbar du med nu?

– Jag arbetar sedan ett år

Danilo Stankovic

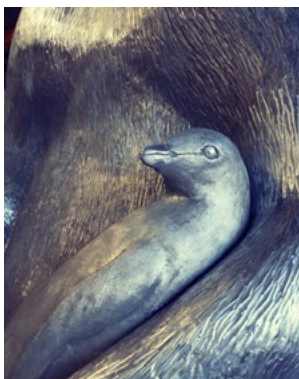
FOTO: JEANETTE STEINSLAND

IV, Individuell visningsersättning

Ett statligt anslag som Bildupphovsrätt ansvarar för att betala ut. Den som har sålt ett verk exempelvis till en kommun, kyrkan, en region eller en statlig institution kan ha rätt till ersättning för att verket visas för allmänheten.

tillbaka med ett offentligt verk till Idalaskolan i Veberöd. Det ska invigas till hösten. Sedan ska jag börja arbeta på min kommande soloutställning på Gallery Steinsland Berliner i Stockholm med planerad öppning hösten 2023.

KONSTEN ATT GÖRA KONSTEN

VKG

VADSTENA
konstgjuteri

3.9–20.11

Två utställningar på Röda Sten Konsthall

Gabriela Pichler och Johan Lundborg

Mekaniska rörelser
trots smärta

Pitvi Takala

Om ditt hjärta vill

RSK
RÖDA
STEN
KONST
HALL

rodastenkonsthall.se

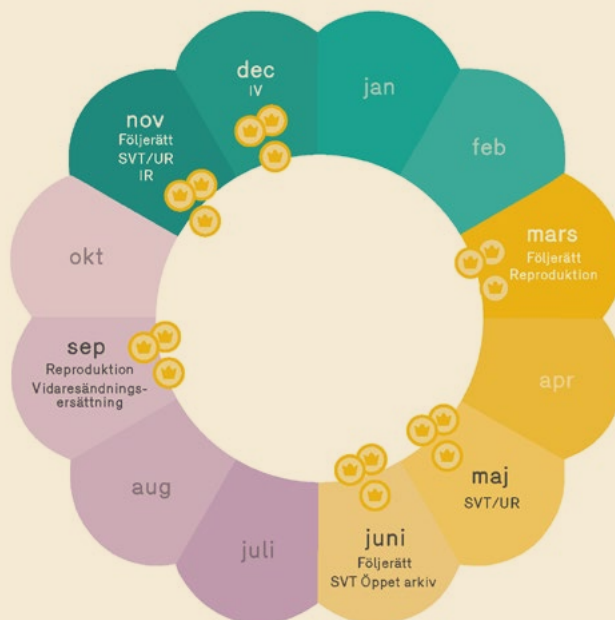
Planerade utbetalningar hösten 2022

“När kommer pengarna?”
tillhör de vanligaste frågorna vi får. Vi kan tyvärr inte ge exakta datum, eftersom det är flera faktorer som inverkar på detta som vi inte kan styra över. Men i listan nedan ser du vilken månad vi planerar utbetalningar. Vi hoppas att det ska vara till lite hjälp i alla fall!

SEPTEMBER: Reproduktion, Vidaresändningsersättning.

NOVEMBER: Följerätt, SVT/UR, IR (Individuell reprografiersättning).

DECEMBER: IV (Individuell visningsersättning).

FÖRSLAG PÅ ATT BILDER SKA INGÅ I VIKTIG ERSÄTTNING

Just nu är utredningen om moderniseringen av privatkopieringsersättningen, PKE, ute på remiss. I utredningen föreslås att upphovspersoner till stillbilder ska ersättas i framtiden.

– Att utredningen slår fast att stillbilder privatkopieras i stor skala och föreslår ersättning är en stor framgång för bildorganisationerna, säger Åsa Berndtsson, ordförande för Bildupphovsrätt.

Remissvar ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den 23 september 2022. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023. Vissa övergångsbestämmelser föreslås i utredningen.

ÄR DU KONSTNÄR OCH BEHÖVER HJÄLP?

Tillfälligt stöd vid sjukdom eller årlig pension från fyllda 65 år

**KONSTNÄRERNAS
HJÄLPFOND**

08-767 30 00

www.konstnarernashjalfond.se

Konstfack söker ny rektor

Ellen Ljungqvist, 2022

Du som vill leda en av Europas högst rankade konstnärliga högskolor, sök senast 30 september. www.konstfack.se

KONSTFACK
University of Arts, Crafts and Design

Ditt konstnärskap i **fokus**

Vad vill du skapa? Vi har konstnärsmaterial av hög kvalitet för att du ska kunna förverkliga dina idéer och utvecklas som konstnär.

Kreatima by panduro

Kungsgatan 58, Stockholm • Kungsgatan 22, Göteborg

Se hela vårt konstnärssortiment på kreatima.com

Foto: Johanna Åkerberg Kässel/Söderberg & Partners

Har du tecknat vår Konstnärsförsäkring?

En företagsförsäkring för konstnärer

Gefvert har försäkrat konstnärer, konsthantverkare, illustratörer och designers sedan 1974. Genom åren har vi förfinat och utvecklat våra försäkringar i nära samarbete med våra samarbetsorganisationer och professionella utövare.

Som medlem i Konstnärernas Riksorganisation får du rabatt när du tecknar våra försäkringar. Om du har Gefverts Konstnärsförsäkring på årsbasis får du dessutom rabatt på tilläggsförsäkringar.

Rätt skönt att ha allt försäkrat

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

**Konstnärernas
Riksorganisation.**

Gefvert

En del av Söderberg & Partners